

de Kringkrant

Met winterkleurplaat!

OFFICIEEL ORGAAN VAN VERENIGING SOCIËTEIT DE KRING AMSTERDAM

NUMMER 9, DECEMBER 2025

WWW.KRING.NL

AMSTERDAM 750 **10**
Kring-leden op de catwalk

OSTER **5**
*Buitenstaander in
Theaterland*

VERTELLINGEN VAN LEDEN **17**
*Arno Diederer
Frans-Joseph Joordens
Jeroen Zonneveld*

BEELDENDE KUNST
Werk van Olga Schnitker **4**
De Kringplank **25**

CENTERFOLD **14**
*Winterkleurplaat
om zelf in te kleuren.
Veel plezier!*

KRINGPRENT **24**
Nico Koster

INTERVIEW **6**
Gijsbert Hanekroot

KRING ZWART OP WIT **20**
*Mensje van Keulen:
Omgeslagen dagen, Dagboek
1983-1987*

KRINGKOKKERELLEN **27**
*Ronald Hoeben:
Hazenpeper*

COLUMN

Jacqueline Cramer

Tegen de klippen op

Ben je optimistisch of pessimistisch over klimaatverandering Jacqueline? Die vraag wordt me regelmatig gesteld, ook op De Kring. De mensen die dit vragen, storten hun zorgen over me uit. Kijk nou naar de politiek en hoe Trump zich zonder pardon terugtrekt uit de internationale klimaatonderhandelingen. Dat is toch schaamteloos, is hun spontane reactie. Inderdaad, daar kan je moedeloos van worden, antwoord ik. Maar daar wil ik niet aan toegeven. Anders wordt het klimaatprobleem alleen maar erger en duurder om aan te pakken. Dus is nú handelen bittere noodzaak, is mijn stellige pleidooi.

Interessant is dat ook bekende schrijvers zich in het debat mengen. Dat gebeurde vroeger haast nooit. Kijk naar de onlangs verschenen boeken van Tommy Wieringa *Nirwana*, Roxane van Iperen *Eigen planeet eerst* en David Van Reybrouck *De wereld en de aarde*. Zij nemen elk op hun eigen manier stelling tegen de dreigende klimaatverandering. De eerste twee schrijvers richten hun pijlen op de belangen van mens en natuur, die het afleggen tegen die van industrie en politiek. Van Reybrouck vliegt het anders aan en spreekt over de grote tegenstelling tussen de politieke retoriek en de waarden waaraan burgers zelf hechten. Hij citeert daarbij uit de grootste internationale opiniepeiling over het klimaat ooit gehouden. Hierin gaf 80% van de ondervraagden aan zich steeds grotere zorgen te maken over klimaatverandering en 86% gelooft dat landen hun verschillen opzij moeten zetten en samen moeten werken aan een oplossing.

Aansluitend bij Van Reybrouck put ik mijn hoop uit de kracht van onderop: van burgers en bedrijven die in steeds grotere getale zelf het heft in handen nemen om het tij te keren. Als ik spreek met bedrijven is vaak hun reactie: 'Je hoeft ons de ernst van klimaatverandering niet meer uit te leggen. Dat weten we wel. Help ons liever met hoe we kunnen bijdragen aan gemeenschappelijke oplossingen'. Zij vragen

dat aan me, omdat ze als individueel bedrijf zo'n complexe opgave niet kunnen oplossen. Alleen coalities van welwillende bedrijven in productketens kunnen die omslag in gang zetten; we moeten steeds meer bedrijven erbij betrekken en met die kracht de overheid ervan overtuigen actie te ondernemen. Neem bijvoorbeeld de verduurzaming van beton: een materiaal dat bestaat uit zand, grind en cement. Dat moet toch niet zo moeilijk zijn om te verduurzamen, zou je denken. En kan een heleboel co²-reductie opleveren: in totaal is de co²-uitstoot van beton wereldwijd namelijk zo'n 8%. Het kostte mij als onafhankelijke regisseur en degenen waarmee ik samenwerk, bijna zeven jaar voordat we durfden te zeggen: de omslag naar CO²-arm beton is gaande.

Van burgers hoor ik dezelfde geluiden. Ik ben zelf betrokken bij de energietransitie in Amsterdamse wijken waar bewoners gezamenlijk initiatief nemen om hun huizen energiezuiniger te maken. Het enthousiasme om mee te helpen en op die manier energie betaalbaar te houden, is groot. Alleen is het door de fragmentatie van al die initiatieven van burgers en bedrijven niet zo zichtbaar wat er al is opgebouwd. Met als gevolg dat het nog te weinig erkend wordt als een essentiële voedingsbodem voor maatschappelijke verandering.

Het bedrijfsleven, burgers en maatschappelijke organisaties kunnen hun slagkracht vergroten door de krachten te bundelen. Zij kunnen laten zien dat de energietransitie mogelijk is en hoe deze betaalbaar kan zijn voor iedereen. Mijn pleidooi naar de overheid is: gebruik deze vele netwerken van vernieuwers. Dat zorgt voor de noodzakelijke innovaties en creëert het brede maatschappelijk draagvlak dat de overheid nodig heeft om grote stappen te zetten richting een klimaatneutraal beleid. Het is een kwestie van samen doen, soms tegen de klippen op.

**Dus is nú handelen
bittere noodzaak,
is mijn stellige
pleidooi**

INTERVIEW MET GERRIT DE JAGER

**'Het moet
wel leuk
blijven'**

FOTO RONALD HOEBEN

Blerk! Klont!

▶2

FOKKE & SUKKE VIEREN KERST OP DE KRING

ZEG BENJAMIN,
KUNNEN DIE JONGELUI
VAN JOU

...NIET GEWOON GEZELLIG
WHITE CHRISTMAS SPELEN?

RGVT

Blerk! Klont!

Ad Fransen

Striptekenaar Gerrit de Jager (1954), bekend van strips als 'Zusje', 'De familie Doorzon' en 'Roel en zijn beestenboel', in bladen als Margriet en Nieuwe Revue, duikt soms ook op in De Kringkrant. Of op onze website met karikaturen van de Ledenvergadering. Hoogste tijd daarom voor 'n interview met onze enige echte stripheld. Uiteraard in stripvorm!

Zit er als tekenaar een lijn in je leven?

Ik las dat je 20 jaar chagrijnig bent geweest? Hoe kwam dat?

Valt het je zwaar om alledaags ongemak te verbergen in je strips?

Je hebt ooit je keuken kort en klein geslagen. Ben je zo'n driftig mannetje?

Bij actie en geweld zie in strips vaak termen als: Woosh!... Peng!... Spluff!... Heb jij een favoriete uitroep?

Heeft De Kring met jou gewoon een tekenaar in huis of ben je onze officiële huistekenaar?

Je bent bijna 50 jaar professioneel striptekenaar. Gaat dat beroep nooit vervelen?

Zijn er nog andere dingen die je heel goed kunt?

Wat is er eerst: de tekst of de tekening?

Ben je bang dat kunstmatige intelligentie je werk overneemt? Of gebruik je zelf al AI?

Je hebt twee autobiografische beeldromans gemaakt Door zonder familie en Songlife. Schets eens snel hoe je leven er nu uitziet.

NIET GRAPHIC-NOVEL-WAARDIG

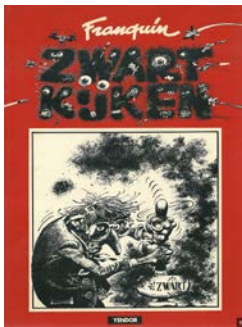
FOTO RONALD HOEBEN

Wordt de stripkunst in Nederland door de culturele goegemeente als een volwaardig genre beschouwd?

Als je mag kiezen uit vermaarde voorgangers als Hergé (van Kuifje), André Franquin (van Guust), Willy Vandersteen (van Suske en Wiske) of Maarten Toonder (van Olivier B. Bommel), etc., wie wordt het dan?

FRANQUIN.

HELD.

EN DAN MET NAME ZIJN 'ZWARTKIJKEN' ALBUM

Zie je veelbelovende talenten na jou opkomen?

MICKY DIRKZWAGER

HAAR 'KNIPPEREN EN ADEMEN' IS GEWELDIG!

Je kende de vermoorde columnist Theo van Gogh goed; het bloedbad bij het satirische Franse tijdschrift Charlie Hebdo zit nog vers in ons geheugen. Hoeveel is oproer en stampij jou waard met je werk? Heb je grenzen?

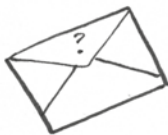
BEDREIGINGEN OF ERGER VAN MIJ EN MIJN NAASTEN IS HET ABSOLUUT NIET WAARD

Ben je wel eens bedreigd vanwege 'n strip of cartoon?

JA. DOOR EEN CRIMINEEL.

'IK WEET WAAR JE WOONT'

EN STUURDE DE DREIGBRIEF NAAR NIEUWE REVU

Drink je alcohol tijdens het werk?

NEE ZEG!

GEWOON COKE

SNRF

Staat er muziek aan bij het tekenen? En welke dan?

WISSELT.

NU WEER TERUG BIJ OUDE HELD VAN MORRISON

Welk stripfiguur ligt je 't meest aan je hart? Hoeft niet per se uit je eigen werk te komen.

GUUST FLATER

ZO ZACHT-MOEDIG

ZO CHAOTISCH

ZO OPTIMISTISCH

ZO WAANZINNIG GRAPPIG!

Als ouwe rocker mag je opnieuw kiezen: Keith Richards of John Lennon?

LENNON

Twee huwelijken op de klippen of zijn er 't er drie? Ongelukkig in de liefde maar wel veel (financieel) succes met je werk. Zou je het liever omgekeerd zien

Maakt roem en succes gelukkig?

Zagen ze vroeger op school meteen je talent?

Werk van Olga Schnitker

Zonder titel

‘Dit is een afbeelding van een schilderij van mijn hand, zonder titel. Het laat veel zien van mijn manier van werken. Dit schilderij is een beetje omfloerst, de kleuren lijken zacht, maar als je langer kijkt en als er meer licht valt op het doek, komen de kleuren sterk naar voren. Om dit effect te bereiken heb ik er een epoxylaag op aangebracht met een beetje zwart pigment in de epoxy. Het heeft daardoor ook meer diepte en krijgt zelfs iets mysterieus. Lastig te fotograferen, des te verrassender wanneer je het werk in het echt ziet.

Ik studeerde aan de Kunstacademie in Arnhem in een tijd dat er nog veel aandacht was voor de techniek, het vakmanschap van de schilder en tekenaar. Ik vond dat boeiend en, nog steeds kijk ik altijd naar de techniek, hoe is het schilderij gemaakt, welke materialen zijn gebruikt, maar ook hoe het is opgebouwd, de gelaagdheid, de verwijzingen naar andere kunstenaars.

Lang geleden had ik een atelier op het Bickers-eiland en daar had ik een eigen lithopers, een oude Krause. Heerlijk vond ik het om direct op de steen te tekenen. Dat moest je snel doen en in één keer goed.

Toen trouwde ik met een diplomaat en gingen we naar Afrika, naar Yaounde in Kameroen en moest ik helaas de pers achterlaten. Daarna heb ik in veel steden gewoond, vooral in en aan de randen van Europa, in Zagreb en St.-Petersburg, in Dublin, Brussel, München en Parijs.

Behalve met schilderijen werk ik met foto's. In een galerie bij de Place des Vosges in Parijs heb ik voor het eerst grote abstracte foto's geëxposeerd. In het blad *Connaissance des Arts* schreven ze over mijn werk: 'Ses compositions invoquent non seulement les reflets impressionnistes des *Nymphéas*, mais aussi les dédoublement des gemmes'. Vrij vertaald: 'Haar composities doen niet alleen denken aan de impressionistische weerspiegelingen van *Waterlelies*, maar ook aan de schittering van edelstenen.' Dat laatste was een verwijzing naar een bepaald werk in de tentoonstelling.

Mijn foto's roepen een beeld op, geven eerder een indruk dan een figuratie. Je ziet beweging, herhaling, felle kleuren en dynamiek. Vaak den-

ken mensen wanneer ze mijn fotowerk zien dat het een abstract schilderij is. Voor mij is dat een compliment, het is het werk van een schilder die fotografeert. Mijn foto's zijn abstracter dan mijn schilderijen, fel van kleur en tonen meer beweging dan het schilderij. Ze vragen meer aandacht en zijn directer en harder.

In alle landen waar ik heb gewoond en gewerkt, leerde ik veel kunstenaars kennen die in

een andere kunsthistorische en culturele traditie staan. In Kroatië en Rusland zag ik vaak een andere opbouw, een ander perspectief, alsof werelden door en naast elkaar bestaan, zonder horizon. Het figuratieve, zelfs het decoratieve speelt een grote rol, waardoor veel schilderijen een soort verhaal worden. Voor mij heel inspirerend en in het afgebeelde schilderij kun je de invloed zien van die mooie jaren.

FOTO FERRY ANDRÉ DE LA PORTE

Olga Schnitker exposeert van 14 februari tot en met 10 mei 2026 in de Rembrandtzaal, Izaak Evertslaan, 11, Arnhem. Zaterdag 14 februari om 15:00 uur zal violist Joan Berkhemer de tentoonstelling openen met een kort concert. Zie ook www.olgaschnitker.eu.

Ho!, ho!, ho!... Purno de purno!

REDACTIONEEL

Begrippen als entertainment en infotainment kende ik natuurlijk al. *Ecotainment* klonk me al onbekender in de oren, maar daarbij gaat het bijvoorbeeld om kookprogramma's waarin biologisch verantwoord gekookt wordt, net zoals het bij *edutainment* onder meer draait om musea of cursussen die je op een lichtvoetige manier iets ingewikkelds aan je verstand proberen te peuten. Met *emotainment* proberen ze je weer op de traanklieren te werken.

Laatst zat ik voor de tv en kwam er nog zo'n neologisme bij. In het kader van amusement dat tegelijkertijd aandacht en ergernis opwekt, sprak treurbuisorakel Tina Nijkamp van *irritainment*. Weer wat geleerd! Van nota bene de tamelijk platvloerse talkshow *Vandaag Inside*, die in cultureel correcte kringen hoog scoort op de *irritainment*-ranglijst, maar die ik zelf op 'n doordeweekse tv-avond als een *guilty pleasure* beschouw; al was het maar ter compensatie van de hoogdravende columns van markies Sander de Zwatel in de *Volkskrant*. Want ook kranten bevatten – verschilt uiteraard per lezer – *irritainment*.

Zo kom ik vanzelf al dicht bij onze eigen *Kringkrant*.

Purno de purno!... Ik weet niet wie van de redactieleden het als eerste riep, maar kon er voor het winternummer als *centerfold* niet een pornografische kleurplaat worden ontworpen, 't liefst

door een gerenommeerd cartoonist. Wat 'n geweldige idee riep iedereen, en ik wist wel iemand die zo'n tekening graag zou maken: Gabriël Kousbroek. Ik kende 'm uit mijn stamcafé, waar geen enkel bierviltje veilig is, of hij droedelt de achterkant wel vol met obsceniteiten.

Purno de purno, deel twee... Ik weet niet wie er als eerste over begon, maar na unaniem gejuich over het geile meesterwerkje van Kousbroek, vroeg iemand van de redactie zich stilletjes af of we er toch geen gedonder mee konden krijgen. Een ander was zelfs bang dat de drukker deze vrolijke viespeukerij niet van de persen zou laten rollen. En moest er geen waarschuwing op de voorpagina komen? Moesten we de voorzitter niet van tevoren inlichten?

Purno de purno, deel drie... We besloten, zoals dat in kleurlozere kringen heet, Gods water over Gods akker te laten lopen. Adverteerders konden niet weglopen, die hebben we niet. Angst voor opzeggingen was zinloos, de *Kringkrant* ontvang je immers gratis, of je dat nou wilt of niet.

Bovendien, is dit niet het orgaan (*no pun intended*) van een ruimdenkende, vrijgevochten, culturele club? Kijk alleen maar eens wat er boven in het trapgat richting restaurant aan de wand hangt: een schilderij van Aat Veldhoen.

Daarvoor heb je ook geen anatomische les nodig. Maar voor wie bij de *centerfold* toch last heeft

van *lange-teen-ment*, is er in dit nummer altijd nog genoeg *infotainment*. Zie bijvoorbeeld het interview met de wereldvermaarde popfotograaf Gijsbert Hanekroot. Of *ecotainment* met een biologisch verantwoord recept voor hazenpeper van onze chef-kok Ronald Hoeben. Zelfs voor *edutainment* en *emotainment* draaien we de hand niet om. Lees de heldere recensie over de tamelijk zware filosofische kost van Paul Dijkman in zijn boek *Het gelukkige conflict*. In de verhalen van Kring-leden zit vast wel iets dat de lezer ontroert. Dus ik zou zeggen *emotainment* te over, ook vanwege de voortreffelijke rubriek *Binnenste Buiten*, met dit keer een kijkje in de ziel van Jeanine Reuver. En dan presenteren we ook nog eens een heerlijke voorpublicatie uit *Omgelagen dagen* (dagboek 1983-1987) van Mensje van Keulen, die op 27 december 1983 noteert: 'Als ik ergens ben doe ik altijd mijn best de boel op te vrolijken.'

Dat proberen wij als *Kringkrant* nou ook. En *comme d'habitude* altijd in sfeer verpakt door onze enige echte entertainer, vormgever Jaap van der Zwan, met hier en daar 'n sierlijke strik van illustrator Carlo Grift.

Ho!, ho!, ho!, hoor ik de Kerstman in de verte al vrolijk roepen, en hij wenst u namens de redactie met dit onderhoudende cadeau 'n warme Kerst en 'n kleurrijk Nieuwjaar.

Ad Fransen

Buitenstaander in theaterland

‘Hè, wat ben jij toch altijd kritisch!’ beet laatst een kunstonni-voor me toe, zo iemand die alles goed vindt wat op dit mo-ment door iedereen goed wordt gevonden. ‘Tsjesus, ik heb die voorstelling drie keer gezien en iedere keer weer heb ik zitten huilen,’ of (over een cabaretprogramma) ‘zitten huilen van het lachen’.

Als je hun enthousiasme niet deelt, kijken dergelijke kunstdeskundi-gen je medelijdend aan, als was je een in- en inslecht mens zonder enig artistiek gevoel in je donder.

Daarom heb ik geleerd mijn mening zoveel mogelijk voor me te hou-den, zoals na afloop van premières waar iedereen loopt te stralen van gelukzaligheid. Waag je het iets ten nadele van de voorstelling te zeg-gen, dan vertrekt het gezicht tegenover je alsof je erin hebt gespuugd.

Vaak vind ik het publiek nog ergerlijker dan het gebodene. Bijvoor-beeld bij cabaretvoorstellingen die lang niet zo leuk zijn als de hele

zaal zit uit te dragen. Vaak weet ik me geen raad tussen al die schuddebuikers, ginnegappers en schaterlachers. En ook tijdens musicals kan ik mijn oren en ogen niet geloven: dat ongenuan-ceerde ‘belten’ (hoog en hard zingen). In een soort Nederlands dat je niet verstaat. Dat na-drukkelijke spel, overijverig gedans. Maar om me heen zit iedereen devoot te genieten.

Bij toneelvoorstellingen: hetzelfde laken een pak. Er valt veel te zien, maar weinig te beleven. De op de vloer rondlolende spelers worden de laatste jaren simultaan in close-up op videobeel-den geprojecteerd waardoor de microfoontjes te-gen hun wang extra goed zijn te zien. Toch is ook hier de tekst slecht te verstaan. Wat sneu: na die spraaklessen op de toneelschool.

Maar al te vaak heb ik geen idee waarover zo’n voorstelling gaat. Vervreemding zeker, die verdwaald is zeker. Enige tijd geleden zag ik er eentje, ‘naar’ een boek van een Amerikaanse zwarte schrijver. Op een gegeven moment voert de hoofdrolspeler met een collega van hetzelfde geslacht een acrobatische seksdans uit in een soort kooi. Dat hier homoseksuelen in de weer

waren zouden we weten. Maar waarom niet via een liefhebbende of geile dialoog? Misschien was er nog wel een te vinden in de roman waar deze voorstelling ‘naar’ verwees.

Het is eenzaam hoor: je buitenstaander te voelen in theaterland. O, die zaal vol van bewondering vertrokken koppen, dat herkenkende gelach, die slaafse toewij-ding. Nergens ter wereld gaat het publiek na afloop van een voorstelling onmiddellijk staan. Hier verrijst het, verwoed klappend, als één man! Joelend, juichend en bravootjes afvu-rend, alsof er een wereldwonder is verricht.

O.k., ik ben misschien iets te kritisch. Allemaal de schuld van pappel-pappie en (in mindere mate) -mammie. Geen genadelozer volk dan toneelspelers. Maar dankzij datzelfde tweetal heb ik wel de mooiste toneelvoorstellingen ooit gezien.

Nagenoeg alle Shakespeares, Tsjechovs en Pinters in topbezettin-gen, vele versies van *Virginia Woolf* in Gerard Reves oergeestige Ne-derlands. Ook weer met prachtacteurs. Zonder microfoontjes aan hun kop en geen enkel videobeeld erboven.

Eén van de hoogtepunten: *Onder het Melk-woud* van Dylan Thomas in de superieure verta-ling van Hugo Claus.

Over Claus gesproken, wanneer worden zijn eigen stukken weer eens opgevoerd? Er hoeft niets aan te worden veranderd. Want in tegen-stelling tot ‘naar’ een roman zijn deze toneelstuk-ken dankzij de meesterlijke dialogen zó te spelen. De mise-en-scène en het decor ontstaan spelen-derwijs. Niks videobeelden, vervreemding en an-dere aanstelleritis.

Aan de slag, producenten, regisseurs en ande-re belanghebbenden.

Dan klap ook ik eindelijk weer mijn handen stuk.

Annemarie Oster

Affiche van de eerste Nederlandse opvoering van Who’s afraid of Virginia Woolf van Edward Albee, door de Nederlandse Comedie, in de vertaling van Gerard Kornelis van het Reve. Vanaf de première op 7 maart 1964 stond het stuk vier seizoenen lang op het programma.

FOTO SANNIE PEPPER

Hannah Hoekstra en Jacob Derwig in Shakespeare's Hamlet. Theater Rotterdam, 2025.

Het beslissende moment

Zijn naam doet misschien niet bij iedereen een belletje rinkelen, maar fotograaf Gijsbert Hanekroot (80) heeft het hele alfabet van beroemde popsterren en bands voor zijn lens gehad. Van Abba en Joan Armatrading tot Neil Young en Frank Zappa. Hij blijft er zelf bescheiden onder. ‘Tegenwoordig maak ik het liefst foto’s van mijn kleinkinderen.’

Tjadine Stheeman

We hebben afgesproken op De Kring, waar Gijsbert stipt om 17.00 uur aanwezig is. Hij is komen e-biken uit IJburg, waar hij met zijn vrouw Lyanne Lamar een huis met werkruimte bewoont. Gijsbert is nu zo’n tien jaar lid van De Kring en was een aantal jaren de zeer gewaardeerde huisfotograaf van het toenmalige *Kring Magazine*. Hoog tijd voor een gesprek met deze bevlogen man, bij wie het woord ‘geranium’ niet in zijn vocabulaire staat.

Heb je een fotografie-opleiding gevolgd of ben je autodidact?

‘Ik ben min of meer autodidact. Ik heb als tiener twee Prismadeeltjes over fotografie gelezen, haha, en in mijn diensttijd nog een schriftelijke fotografielcursus in Apeldoorn gevolgd. In 1968 heb ik drie maanden stage gelopen bij de bekende portretfotograaf Philip Mechanicus, en daar heb ik heel veel geleerd, vooral op licht-technisch gebied. Ik fotografeer het liefst met bestaand licht, niet met flits. Op een dag kreeg Philip een opdracht om de Nederlandse band The Outsiders te fotograferen, en ik ging met hem mee. Met een van mijn foto’s van The Outsiders ben ik naar Pim Oets van het popblad *Aloha* gestapt en vanaf toen is het balletje gaan rollen. In die tijd begonnen veel dagbladen met een jongerenpagina. En mijn eerste foto’s zijn gepubliceerd in dagblad *De Tijd*. Het ging mij aanvankelijk helemaal niet om de muziek. Veel fotografen zijn foto’s gaan maken van bandjes en muzikanten om dicht bij het podium en hun idolen te zijn, maar ik ben me pas later voor de muziek gaan interesseren.’

Dus je bent geen gemankeerde popmuzikant?

‘Nee, ik speel niet eens een instrument. Het ging mij puur om het maken van portretten. Ik wilde ook altijd mee tijdens het interview, al houden journalisten daar niet van, maar dan kun je wel onopvallend rondsluipen en spontane foto’s maken. Op die manier heb ik mezelf ontwikkeld. In 1971 ben ik als freelancer voor muziekblad *OOR* gaan werken. Maar ik deed ook klussen voor dagbladen, voor omroepbladen, de *Muziek Express*, de *Viva*, *Nieuwe Revu*.’

Fotografeerde je alleen muzikanten?

‘Nee, ik maakte ook wel schrijversportretten voor *Het Vrije Volk* en *HUMO*, bij voorbeeld van Simon Carmiggelt, Peter Vos en Drs. P. Voor mij is daar niet veel verschil tussen. Een goed portret is een goed portret. Met popmuzikanten maak je ook foto’s als ze live in actie zijn, tijdens een optreden of een interview. Ik had destijds een studio in de Berenstraat, maar daar ligt niet mijn kracht vind ik zelf. Hoewel Patti Smith tijdens een tournee een keer anderhalf uur bij mij in de studio heeft gezeten. Daar is een heel mooi fotoboek uit voortgekomen. Mede dankzij Patti moet ik zeggen.’

‘In wezen ben ik een verlegen iemand, ik verschuil me graag achter de camera’

FOTO ALEXANDER MOUST

Werd je op een gegeven moment door de popsterren zelf gevraagd als fotograaf?

‘Dat is wel een enkele keer gebeurd, maar over het algemeen werkt het zo niet. De meeste artiesten kenden mij helemaal niet, omdat ik altijd een beetje op de achtergrond opereerde. In wezen ben ik een verlegen iemand, ik verschuil me graag achter de camera. Dat geldt voor de meeste fotografen geloof ik, met uitzondering van Ed van der Elsen. Maar ik wist op de een of andere manier me wel altijd naar voren te wurmen. Soms stond je met tien andere fotografen rond een popster. Ik heb een keer een portret van Mick Jagger gemaakt, daar waren wel dertig fotografen aanwezig, maar ik stond wel mooi vooraan. Verlegen zijn en met je ellebogen werken kan samengaan.’

Heb je altijd portretten gemaakt of ook andere dingen gedaan?

‘Ik heb eind jaren zeventig voor *Nieuwe Revu* reisreportages gemaakt. Ik ben met Derk Sauer naar Afrika geweest, naar Benin, en later naar Vietnam. Hij maakte verhalen die ik illustreerde met mijn foto’s. Dat was heel leuk maar ook erg zwaar, qua voorbereiding. Later ben ik documentairefotografie gaan doen. Wat ook wel *street photography* wordt genoemd. Dan reisde ik in mijn eentje als *On Board Courier* naar verre landen waar ik een belangrijk pakje moest afleveren, en vervolgens bleef ik daar nog een week om foto’s te maken.’

Heeft een van die dingen jouw voorkeur?

‘Een goede foto maken, dat is de voorkeur. Zo’n serie als *Mothers and Daughters* (die afgelopen september op De Kring te zien was – T.S.) is ontstaan doordat mijn vrouw zei dat ik een onderwerp moest nemen. Mijn

aanvankelijke reactie was dat Cartier-Bresson ook niet thematisch te werk ging, die maakte gewoon heel goeie foto’s. Toen bleek dat ik onbewust al een aantal portretten van moeders en dochters had gemaakt, en daar ben ik vervolgens bewust mee verder gegaan. Maar thematisch werken is niet iets wat in mijn systeem zit.’

Maak jij gebruik van de beschikbare moderne middelen?

‘Ik ben een tijd gestopt met fotograferen omdat mijn motivatie weg was, en na 2000 weer begonnen, en toen ben ik meteen digitaal gaan fotograferen. Dat stond nog in de kinderschoenen, maar ik vond het direct al een uitkomst. Ik was vroeger toch vaak uren in mijn doka bezig terwijl iedereen in de stad leuke dingen aan het doen was. Jonge fotografen zijn juist weer aan het experimenteren met analoge fotografie, en dat snap ik, maar geef mij maar digitaal. En ook de smartphone is een geweldige uitvinding, want ik maak tegenwoordig eigenlijk nog alleen maar foto’s met mijn telefoon. De kwaliteit is heel goed. Laatst was ik in Noorwegen op reis, ik had mijn camera meegenomen maar niet eens gebruikt. Ik had genoeg aan mijn telefoon.’

En om dan maar ook de volgende prangende vraag te stellen: zie je AI als een bedreiging voor de fotografie?

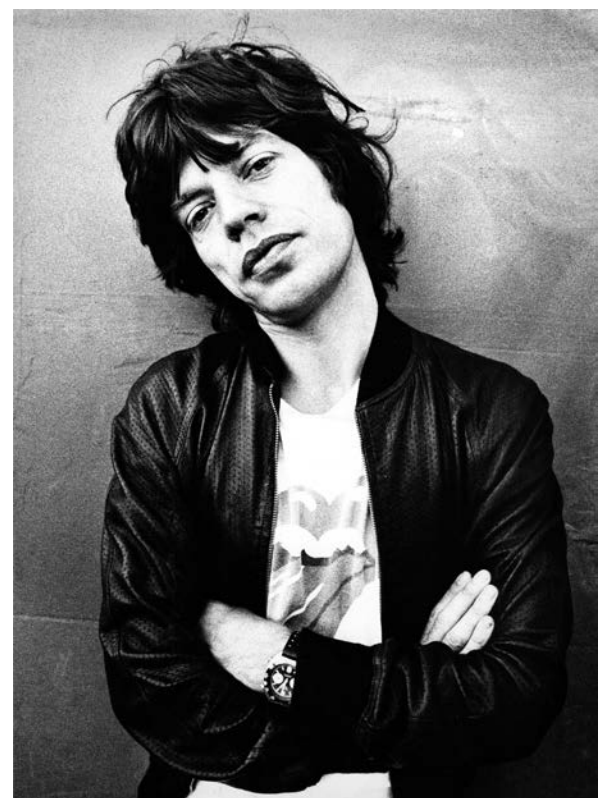
‘Ja, dat is het zeker. Met de telefoon kun je nog zeggen dat hoe meer mensen foto’s gaan maken met de telefoon hoe hoger de kwaliteit wordt, maar met AI is dat niet zo. Nu kun je nog zien welke foto’s door AI zijn gemaakt, maar we staan nog maar aan het begin. Met AI kun je een portret van een persoon maken, maar een goéd portret is iets anders. Dat ligt heel subtiel. De kenners kunnen het zien. Ik denk dat AI voorlopig nog niet in staat is een portret van iemand te maken dat net zo goed is als dat van een echte fotograaf.

AI is wel een handige tool. Je kunt zoveel dingen weghalen en bewerken. Ik zie het vooral als een gereedschap. Maar de ontwikkelingen gaan razendsnel.’

Wie wil je nog graag voor je lens hebben?

‘Kijk, ik werk het liefst in opdracht, ik ben geen studiofotograaf. Dus het is vaak afwachten wie ik moet fotograferen, ik kies niet zelf. Inmiddels krijg ik geen betaalde opdrachten meer, de stroom droogt snel op als je een paar keer nee zegt. En mijn leeftijd speelt natuurlijk ook mee. Wie ik nu het liefst fotografeer zijn mijn twee kleinkinderen. En ik wil graag nog wat reisjes maken en dan landschappen fotograferen. Maar het grootste deel van de tijd ben ik bezig met het exploiteren van mijn archief. Indertijd zag ik het niet als kunst, maar veel foto’s uit de jaren zeventig vinden nu

Mick Jagger (1943), Londen, 1977.

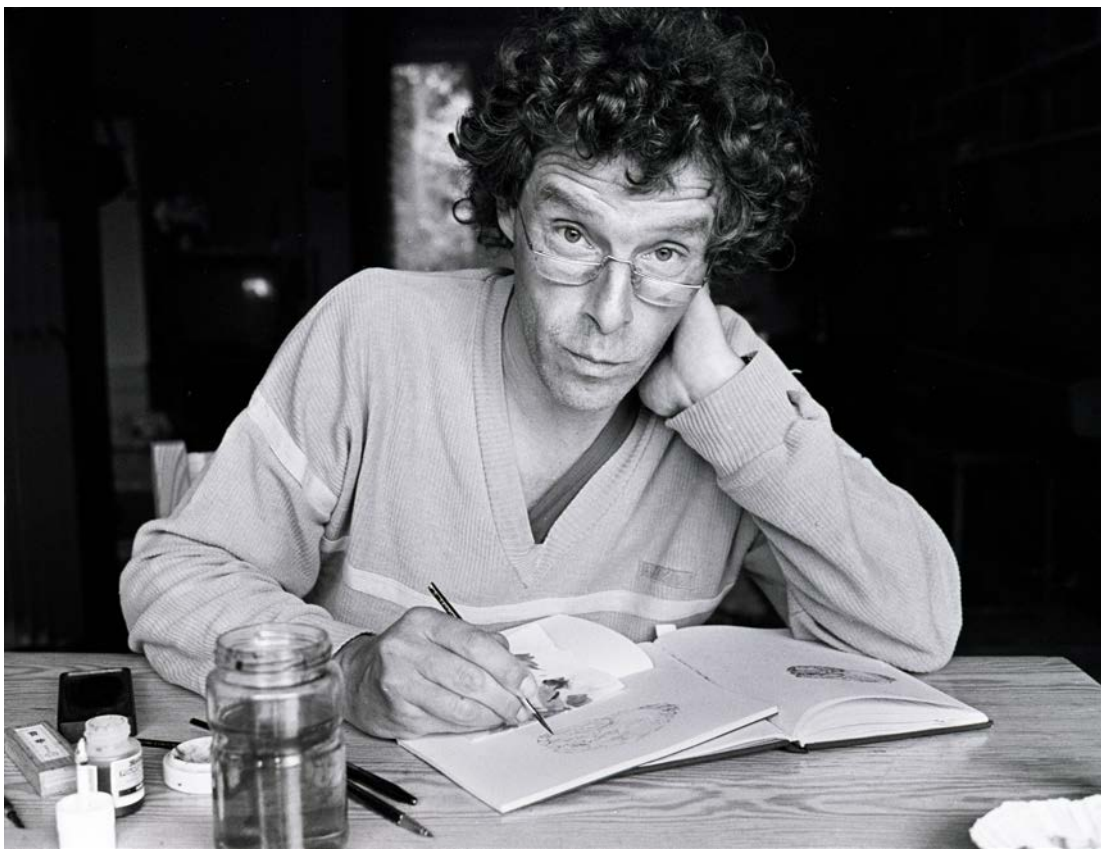

John Coltrane (1926-1967), Concertgebouw, Amsterdam, 1963

gretig aftrek, omdat het geschiedenis is geworden. Mijn werk is ondergebracht bij Getty Images en een aantal andere agency's. Mijn foto's worden nu veel gevraagd door platenmaatschappijen en boekuitgeverijen. Elke maand krijg ik een heel prettig be-

laak, dat is een jonge Nederlandse popfotograaf die ik wel bewonder. Verder zou ik het niet weten.'

Tekenaar Peter Vos (1935-2010), in zijn atelier, ca. 1975.

drag bijgeschreven voor verkochte foto's. Een aardige aanvulling op mijn pensioen.'

Welke fotografen bewonder je?

'Mijn all-time favourite is Henri Cartier-Bresson. Nog steeds. Ik vind zijn portretten mooi, zijn reportage-fotografie. Hij fotografeerde op een constant hoog niveau. Andreas Ter-

Een vrouwelijke fotograaf misschien?

'Eva Besnyö vind ik heel goed. Maar Bertien van Manen is ook niet slecht. Volgens de leer van Cartier-Bresson is de ideale foto een combinatie van het beslissende moment en de juiste compositie. Het gekke is dat bij Van Manen de compositie niet deugt, maar op een overzichtstentoonstelling in Het Stedelijk zag ik opeens hoe goed haar werk was. Ik vond het prachtig. Op een bepaalde manier heel interessant, hoewel er niets van de kadering klopte. Zo zie je maar.'

Wetenschap op De Kring

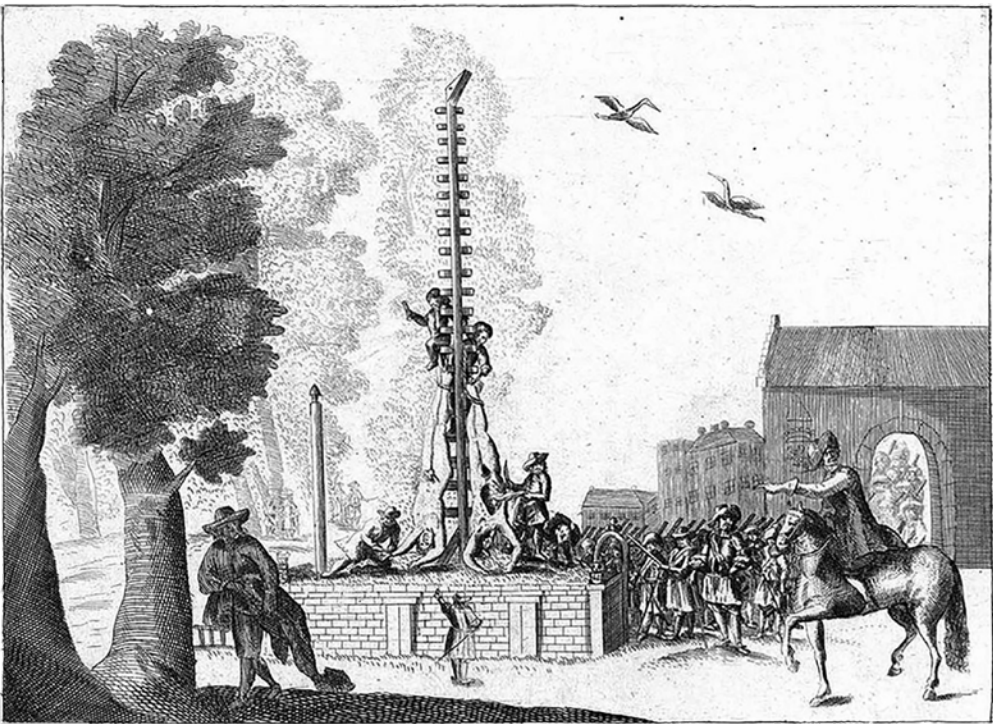
KRINGDINGEN

Als nieuwe leden willen wij het Kring-programma verrijken met wat extra wetenschap. De reeks lezingen loopt nu een jaar; een mooi moment om daar in de Kringkrant over te berichten. Het idee is om een gerenommeerde wetenschapper uit te nodigen en de spreker tijdens de lezing, de borrel achteraf en het diner ook persoonlijk een beetje te leren kennen. Naast de inhoud van de lezing willen we graag meer horen over de motivatie achter het onderzoek, de onderzoeksmethode en, last but not least, wie de mensen zijn die het onderzoek doen.

In het afgelopen jaar vertelden Gijsje Koenderink en Lotte Asveld (TU Delft) over het maken van leven in het lab, het waarom daarvan en of dat wel een goed idee is. Henkjan Honing (UvA) sprak over waarom muziek zo'n bijzondere rol speelt voor zowel mens als dier: bij de derde noot herkennen we een liedje. Het dramatische einde van Johan de Witt in rampjaar 1672 kwam tot ons via Kring-lid Jean Marc van Tol samen met collega Ineke Huysman. Verder waren er lezingen over robots, tweelingen, AI, Big Tech, insecten en het jongerenbrein. Telkens: wat is het, waarom onderzoeken we het en wat kunnen we ermee?

Regelmatig vormen de lezingen slechts het startpunt voor de echte gesprekken aan de Kring-bar

De moord op Johan en Cornelis de Witt in Den Haag, 20 augustus 1672.

en bij het diner. Na de lezing van Marleen Stikker (Amsterdam, De Waag) over Big Tech wilde iedereen overstappen op Signal, Mastodon en Bluesky om uit de greep van Big Tech te komen. De insectenlezing van Marcel Dicke (Wageningen), inclusief maaltijdrecepten, gaf volop voer voor de dinerdiscussie. Steeds terugkerend in die persoonlijke gesprekken is de passie waarmee wetenschappers hun werk doen. Het lijkt erop dat goede wetenschap voortkomt uit volledige overgave.

Ook voor 2026 hebben we al een aantal sprekers vastgelegd. Op 12 februari vertelt één van ons

(Leo) over zijn vakgebied: de wondere wereld van de kwantummechanica. José van Dijk spreekt op 5 maart over de gevolgen van sociale media voor ons allemaal. Een wereldbeschouwing komt van Rob de Wijk op 9 april; natuurlijk willen we horen over het wel en wee in Oekraïne en over onze relatie met de VS.

Volg de aankondigingen in de Kring Nieuwsbrief en we hopen iedereen komend voorjaar te zien bij Wetenschap op de Kring.

Marleen Huysman (hoogleraar bedrijfskunde aan de VU) en Leo Kouwenhoven (hoogleraar natuurkunde aan de TU Delft)

Paul Weijenberg (1955-2025)

Vrijmoedig, gul en opgewekt

Het is een warme zomerse vrijdagavond als we op het balkon van De Kring staan. Onder ons zien we het plein volstromen met uitgaanspubliek. Ons oog valt op een schaars gekleed en hooggehakt groepje vrouwen. Paul zegt opgewekt: 'Kijk, daar komt een heel contingent Oostblok-hoeren aan.'

Vrijwel elke andere man had ik een dreun verkocht voor zo'n seksistische opmerking, maar niet Paul. Deze 'gun-factor' had met Pauls persoonlijkheid te maken, en natuurlijk omdat ik van hem hield als vriend. Vrijpostig, vrijmoedig, vrijgevig en bovenal heel erg humoristisch en opgewekt. Hij maakte over iedereen grappen en vooral over zichzelf en al zijn toenemende ongemakken.

Tijdens mijn studententijd in de jaren tachtig sliep ik regelmatig in met het radioprogramma *Met het oog op morgen*. Daar hoorde ik voor het eerst de naam Weijenberg. Live vanuit Studio Weijenberg aan de Sarphatistraat werden gasten geïnterviewd die daardoor geen nachtelijk ritje meer naar Hilversum hoefden te maken. Ik had er geen voorstelling bij, ook niet wie er achter stak, maar ik vond het wel slim om in de hoofdstad een studio te beginnen. Geen flauw vermoeden dat we later bevriend zouden raken dankzij uiteenlopende dwarsverbanden. Onze dochters hadden een gedeelde passie voor stiekem uitgaan tijdens de middelbare school, zijn vrouw Annemarie en ik werden collega's en vriendinnen, en zo raakten Paul en ik uiteindelijk ook bevriend.

Paul was een geluidsnerd zonder een nerd te zijn. Als zoon van een veel te jong overleden vader met een keten aan regionale supermarkten, was hij zelf ook zeer ondernemend. Hij bouwde als tiener thuis in de kelder een studio en toerde als DJ met zijn drive-in-show door de wijde omgeving. Zijn moeder vond het allemaal prima dat er voortdurend luidruchtige pubers over de vloer kwamen. Paul vertelde me ooit dat hij een heel goede en openhartige band met zijn moeder had. Hij vond seks en relaties een gemakkelijk gespreksonderwerp, en dat kon hij destijds ook heel goed met zijn moeder bespreken. Misschien dat hij daardoor als een van de weinige mannen wel had geleerd om met vrouwen om te gaan en ze vragen te stellen en te luisteren. Paul had oprechte belangstelling en vroeg door. Hij had het ongetwijfeld goed gedaan in al die datingprogram-

ma's, want daarin is klacht nr.1 dat mannen nooit een vraag stellen.

In 2000 breidde Paul zijn imperium uit door de oude Amsterdamse bioscoop Desmet te kopen en die om te bouwen tot televisie- en radiostudio's. Als programmamaker kwam ik er ook, en de sfeer was een verademing vergeleken met die in Hilversum. Het was er warm, gezellig, persoonlijk, er stond een pot drop op de balie, maar vooral: Paul liep altijd rond en zorgde dat iedereen het naar de zin had. Samen verzonnen we ook programma's die het nooit gehaald hebben, maar dat was niet per se heel erg, want we beleefden er zelf lol aan, en trouwens, je weet nooit hoe een koe een haas vangt. Paul had direct, nog voordat mensen konden fotoshopen, de lay-out al in elkaar gesleuteld. Behalve technneut en zakenman was hij zeer creatief.

Plotseling werd hij ziek. In 2010 was het voor de eerste keer mis. Prostaatkanker. Behalve enorm klote, bleek het ook een goed onderwerp om er zijn zwarte humor op te botvieren. Er volgden diverse behandelingen, die weliswaar ingrijpend waren, maar die hem niet uit het veld sloegen. Hij wilde best een medisch bulletin afgeven, zolang het hooguit een paar minuten tijd in beslag nam. Nooit heb ik hem horen klagen, noch zien wanhopen. Hij ging door met leven, met plannen ontwikkelen, met draaien als DJ Paolo op De Kring (en daarbij steevast tandenknarsend constateren dat de geluidsinstallatie er nooit optimaal zou worden). Na de verkoop van Studio Desmet kochten Paul en Annemarie een huis in Málaga, alwaar hij natuurlijk wederom een geluidsstudio bouwde. Gewoon voor eigen plezier, en om er zijn eigen radiostation 40Rockradio vanuit te runnen. Annemarie bleek bij een belastingaangifte tot haar verbazing directeur te zijn gemaakt; soms communiceerde hij weer niet zo optimaal.

De longkanker die in 2020 opdook, is uiteindelijk de niet-roker Paul vijf jaar later fataal geworden. In deze periode was hij veel in Málaga, en als hij daar zonder Annemarie was, dan zorgde ze er altijd voor dat de vriezer vol zat met een batterij geprepareerd voedsel. Paul was de klassieke man die slechts een ei kon bakken, en Annemarie zorgde tot zijn laatste snik voor hem.

FOTO ANNEMARIE DE JONG

Ook in deze fase klaagde hij nooit, al had hij last van de bijwerkingen van zijn behandelingen en lag hij regelmatig in het AVL voor uiteenlopend gif. Toen we een keer ergens gingen lunchen, kwam hij zwaar hoestend vanwege longontsteking binnen met een klein bewijsje daarvan op zijn trui. Toen ik hem daarop wees, merkte hij droogjes op: 'Stel dat we een date hadden gehad, dan was ik meteen af.' Gelukkig hadden we geen date, maar waren we bevriend en heb ik afscheid van hem kunnen nemen toen hij al half vertrokken was. Volgens Annemarie veerde hij iets op van vrouwelijk bezoek. Hij repte opgewekt én verward over de Colombiaanse dame van de thuiszorg, ik zag de levendigheid in zijn ogen die niet strookte met zijn fysieke staat. Hij wist niet of hij me desgevraagd kon beloven om, eenmaal aan gene zijde, iets van mijn muur af te gooien. Maar sinds Paul in de armen van begraafplaats Sint Barbara ligt, is er twee keer hetzelfde kunstwerk op de grond gevallen. Of het aan mijn ophangtechniek ligt of niet: ik houd het op een practical joke waarin Paul een reputatie had. Een geruststellende gedachte dat deze ongelofelijke leuker er toch nog een beetje is. Want verder is het een stuk kaler geworden voor ons.

Santje Kramer

Cordula

KRINGKELING

Bij de veiligheidscontrole op Schiphol leg ik tas en laptop in een plastic bak. Mijn jas gaat in een andere, horloge ernaast.

'Wat doe ik met mijn laarzen?' vraag ik aan de beveiligers.

'U kunt proberen ze aan te houden,' zegt hij. 'Piepen ze dat u weet?'

'U bedoelt als een muis, meneer?'

Ik kijk even of er staartjes aan mijn hakken zitten. 'Geen idee. De vorige keer heb ik ze voor de zekerheid uitgedaan.'

De jonge vrouw in een blauw mantelpakje gebaart dat ik door het poortje moet. GO staat er in groen neon boven.

'Fwiep!' klinkt het als ik erdoorheen loop.

Ze wijst naar mijn laarzen. Ik ga terug, leg ze in een bak en loop opnieuw door het poortje.

'Fwiep!'

Ik wijs naar mijn oorbellen. Ze schudt haar hoofd.

'Nu is het *random*,' zeggen zij en haar mannelijke collega tegelijk. O, *random*, denk ik. Natuurlijk. De vrouwelijke beveiligers gaat resoluut voor me staan. Ze wasemt gretigheid uit, maar kijkt vriendelijk.

'Mag ik u fouilleren?'

'Ja,' zeg ik. Alsof ik ook nee zou

kunnen zeggen. Wat volgt er dan? Een gesprek? Een formulier? Een preventieve detentie om te voorkomen dat je de springstof tussen je tenen tot ontploffing brengt, met de ontsteking verstopt in je navel?

Ze begint bij mijn schouders, aait erover, haar handen glijden langs mijn rug. De aai blijft als ze langs mijn billen afdalen. Ik heb een legging aan. Dun. Daar voel je alles doorheen.

Na het strelen van mijn armen frummelt ze aan het middenstukje van mijn beha. Als ik daar het pareltje vervangen had door de Koh-i-Noor, dan nog zou ik niets te vrezen hebben. Daar kun je geen aanslag mee plegen.

Eigenlijk is fouilleren aan de buitenkant onzin. Als ik een wapen wil smokkelen kan dat toch? Wat als ik een dolk in mijn lichaam zou dragen? De schede van een vrouw heet niet voor niets zo.

Haar handen strijken over mijn borsten. Wat een bizarre controle is dit. Normaliter maken ze even een schoolslag tussen de twee boeien door. Ik bestudeer het plafond en zoek een deuntje om te fluiten. Ik kan in mijn handen klappen, met wat danspasjes erbij. De cancan? Dan moet ik zorgen dat ze niet knock-out gaat door mijn hoog gestrekte been. Moonwalken? Of de

Macarena inzetten? Misschien willen de mensen in de rij achter me wel meedoen. Beginnen we een flashmob met z'n allen.

Maar mijn brein trapt niet in de afleidingsmanoeuvre, ik blijf de vlinderlichte handen registreren.

Ze zakt op haar knieën en bevoelt de binnenkant van mijn benen. Ik kijk om me heen naar iets om me

ILLUSTRATIE EVA GANS

koelte toe te wuiven. Een plastic mapje, een laptopkoffer, of daar... Dat dienblad waar wat kopjes op staan. Haar handen gaan langs mijn dijen omhoog. Als ze stopt, betast ze het daar op zo'n intieme manier dat ik mijn adem inhoud.

Op school gaf non Zuster Cordula ons naailes. Ze streek wel vijftig keer over je heupen om te controleren of een jurk goed paste. Gênant mens, maar wij bakvissen lagen er alleen maar dubbel om en stootten elkaar aan als ze weer eens de pasvorm wilde inspecteren. Later heb ik die naam opgezocht. De Heilige Cordula was een maagdelijke martelares. Tja, dan krijg je dat.

Mijn Cordula de beveiligingsbeambte, is mooi. Ze komt overeen en zegt: 'Alles in orde. U kunt gaan.'

De roze wolk zakt terug in het grijze linoleum van de vertrekhal. Naast me doet het poortje 'Fwiep!' Het gaat om een man gelukkig, Cordula is nog even van mij. Ik buig naar haar toe.

'Mag ik uw telefoonnummer?'

Ze kijkt me verbaasd aan.

'Ik vond het best wel lekker,' zeg ik. 'Misschien kunnen we wat afspreken?'

Haar gezicht breekt open. Ze heeft humor. Ze lacht.

Karin Kallenberg

De kat met drie poten

Van 4 tot 9 november jl. maakte een groep Kringleden een reis naar de Biënnale in Istanboel georganiseerd door Hemminkways. Een verslag.

Marguerite Berreklouw

Istanboel doet me denken aan een gigantische termietenheuvel bestaande uit vrij gelijkvormige flatgebouwen, zo ver als het oog reikt. Uit deze zee van huizen rijzen grote moskeeën op, met koepels en minaretten, die 's avonds zijn verlicht.

De stad lijkt alles te hebben, West en Oost bestaan naast elkaar: in onze wijk, Beyoğlu, staan panden met Art-Deco en Jugendstil-gevels aan brede boulevards, waarin ook de winkels van bekende merken zitten. In de zijstraten daarvan bevinden zich alle mogelijk winkeltjes, die weer oosters aandoen. De breuklijn tussen Oost en West komt vooral terug in de manier waarop vrouwen zich kleden. Je ziet vrouwen en meisjes, die je qua kledingstijl ook bij ons tegen komt, afgewisseld met volledig bedekte en in het zwart gehulde zusters. Een ander opvallend kenmerk van Istanboel is, dat er overal katten zitten.

'Onze katten zijn de echte eigenaren van de stad,' zegt Yasemine, onze gids. Misschien zijn zij de boodschappers van de leefbaarheid van Istanboel. Ik besluit om deze stad, waarvan we vanuit ons hotel, zicht hebben op de Bosporus en de Gouden Hoorn, maar te ondergaan, want echt begrijpen doe ik haar niet. Dat kan ook niet, met haar lange verleden en 16 miljoen inwoners.

Hetzelfde geldt voor de getoonde kunst van de Biënnale. Opvallend veel kunstenaars (47) zijn vrouwen en afkomstig uit landen waar werk vandaan komt dat bij ons niet vaak te zien is. Het werk is verspreid over acht locaties.

De eerste dag bezoeken we een voormalig theater, een kloostertuin en een schoolgebouw, die dienst doen als tentoonstellingsruimte. De kunstenaars komen uit alle wind-streken: uit Indonesië, Israël, Zuid-Afrika, Irak, Hongkong en Mexico, om maar een greep te doen.

Wat hen allen bindt, is een zoektocht naar het opnieuw heel maken van de wereld, het benoemen van onrecht of het verbeelden van persoonlijke trauma's. Vandaar dat de curator van de Biënnale deze metafoer bedacht: een kat op drie poten. Een dier dat ondanks een handicap toch een evenwicht moet zien te vinden. Dat geldt ook voor de Biënnale zelf, want door ruzie over de keuze van de curator, werd ze een jaar uitgesteld.

We dwalen langs installaties, tekeningen, schilderijen, borduurwerk en video's. De uit Hongkong afkomstige Kongkee maakte een in popart-kleuren prachtig uitgewerkte tekenfilm *Dragons delusion; Departure*. De kunstenaar verbeeldt de geschiedenis van China waarvan de Keizer op zoek is naar een elixer om tot in de eeuwigheid te kunnen heersen. Keizer Qin Shi Huang keert terug als cyborg om zijn tirannie te kunnen laten voortduren. Hoewel het verhaal gaat over het verleden, ligt het voor de hand om hierin de verstikkende greep van China op Hongkong te zien.

De Zuid-Afrikaanse kunstenaar Lungiswa Gqunta reflecteert met haar kunstwerk, dat staat in de voormalige gymzaal van de Griekse school, op de cyclus van misbruik en geweld onder de Afrikaanse bevolking. De installatie bestaat uit houten vormen, glas in lood, geurende gulden roede en prikkeldraad. Voor Lungiswa is land niet alleen iets wat je bezit, maar ook een voertuig voor je identiteit, iets waarmee je wezenlijk bent verbonden en dat je vormt.

De tweede dag waarop we de Biënnale bezoeken staat meer in het teken van de reflectie op de gevolgen van grote industriële ondernemingen op de natuur en de mens. We bezoeken een voormalig wijnpakhuys, een fabriek waar ijshorentjes werden gemaakt en een scheepskantoor dat speciaal voor de Biënnale is opgeknapt. Des te bijzonderder is het dat je overal gratis naar binnen kunt.

In de wetenschap dat ik niet aan alle kunstenaars aandacht kan besteden

Ana Alenso, *Scheidingsvat*

licht ik er één uit: de Venezolaanse kunstenaar Ana Alenso vraagt met haar installatie 'Wat de mijn geeft, neemt het ook weer' aandacht voor de zeer vervuilende basis van ons hele financiële systeem: de goudwinning. Bezoekers kunnen in een graafmachine gaan zitten en via beeldschermen zien wat ze produceren dan wel aanrichten. In een zaaltje ernaast spuugt een machine op een lopende band modder uit: het slib waaruit met kwik het goud wordt gewonnen. Maar het is ook het materiaal waarmee het milieu en de leefomgeving van de inheemse bevolking wordt vergiftigd.

Na een ochtend zwerven langs subtiele uitingen van persoonlijke trauma's of installaties en video's over de meest uiteenlopende onderwerpen, eindigen we in een grote ruimte die helemaal is aangekleed met op allerlei manieren bewerkte en geappliqueerde textiel in pasteltinten. Een plek waar je als bezoeker op adem kunt komen van de exposities. Tenslotte lunchen we bij een voorjaarstemperatuur aan de Bosporus. Een jong katje ligt bij me, in diepe slaap.

Volgend jaar besteedt de Biënnale van Istanboel middels een groot symposium aandacht aan de geïmpresenteerde kunst. Wellicht dat ook de relatie tussen kunstwerk en bezoeker aan de orde komt. Want alles overziend, concludeer ik dat ik niet één kunstwerk heb gezien dat uitsluitend naar zichzelf verwijst. Deze Biënnale staat in het teken van betrokkenheid op de wereld, maar het

paradoxaal is, dat ik niet veel meer kan doen dan het door de kunstenaars gecreëerde te aanschouwen en mentaal te consumeren. Want laten we wel wezen, we willen ook graag genieten we van wat Istanboel nog meer te bieden heeft: een goede keuken, terrassen met uitzicht op het water, drukbezochte religieuze centra, zoals de Blauwe Moskee of een tot prettig stadsplein getransformeerde antieke renbaan uit de Romeinse Oudheid.

Lungiswa Gqunta, *Installatie*

FOTO'S: MIRIAM VAN PRAAG

De kunstenaars komen uit alle windstreken: uit Indonesië, Israël, Zuid-Afrika, Irak, Hongkong en Mexico, om maar een greep te doen

Kongkee, *Departure*

750 JAAR

Clara: 'De volgende keer wil ik Goudlokje zijn.'

FOTO ROEL VAN DEN ENDE

FOTO ROEL VAN DEN ENDE

Ook ladyspeaker Jacinta Heijmans schitterde.

Zelfs een monnik heeft weleens last van nestdrang.

Ze wilde een perfecte kerststrik maken, maar werd zelf de verrassing onder de boom.

Mathilde Willink: 'Zo oefen ik mijn dagelijkse entree.'

Wanneer als parelhandelaarster je voorraadbeheer mislukt is, maar je outfit wint.

750 JAAR

FOTO CEES BEUZEKOM

Modeshow 750 jaar Amsterdam mode en cultuur georganiseerd door Willem en Sultana Fonteijn, Remy Vlek, Cornelis Visser, en Annelies Rigter, 25 oktober j.l. op De Kring. Winnares was Annelies Bookholt met haar spectaculaire tulprentatie. De foto's zijn van Annelies Rigter tenzij anders vermeld. De bijschriften zijn van de hand van Karin Kallenberg.

Lieve engel, kun je dat schild niet effe in het doel van Ajax pleure?

Uitbundigheid is een goed tuinadvies.

'Als uwe pijpen-krullen maer cierlijk sitten, Burgervader.'

Met zo'n hoedje op is alles leuk. Tenzij het hoedje andere plannen heeft.

750 JAAR

Arme diensmaegt. Verstooten omdat de Zoon des huyses hare naaiwerck-kunst al te yverich had geprezen.

Haute couture met papier van winkel Vlieger. Kreukvrij tot je niest.

Aletta Jacobs brengt strijd en stijl, Carel Gerritsen strijd en snor.

*Spinoza tegen Spinoza:
'Heb je ook zo'n zin in een nieuw diagram?'*

'Psst... Kraker Simon... Op de Dam staat er nog een paleis leeg.'

La dolce vita op De Kring

Voor liefhebbers van de Italiaanse cultuur is er een nieuwe BinnenKring opgericht: 'Il Circolo Italiano'. Een pleisterplaats voor Italië-liefhebbers! Is *la dolce vita* ook in Nederland een beetje te benaderen?

We houden Italiaanse culinaire avonden op De Kring, organiseren lezingen, films, en excursies, en themareizen naar Italië, om de culturele uitwisseling tussen Nederland en Italië te bevorderen.

Het is de bedoeling dat er eenmaal per maand bijeenkomsten plaatsvinden op De Kring.

Er was al flinke belangstelling voor de oprichtingsbijeenkomst die op 12 december j.l. plaatsvond op De Kring. Ben je geïnteresseerd of wil je meer informatie, richt je dan tot een van de oprichters, Dick Ruimschotel. Emailadres: ruimschotel@t11.net.

De Verhalenkring

Op donderdag 9 oktober vond de allereerste Verhalenkring plaats. Deze *performance art* ontbrak tot nu toe op De Kring. Het vertellen van verhalen is een mooie aanvulling in het programma, naast de Literaire Salon en andere kunsten.

Storyteller en theaterdocent Jacqueline Korevaar zegde, nadat ze Club Up had geïnspecteerd, toe om de eerste avond als host op te treden. In haar kielzog kwamen Jannet Gompes,

Maarten Duinker en Wytske Versteeg hun verhalen van hoog niveau vertellen. Alle vier zijn zij in verhalencentrum Mezrab door Sahand Sahebdivani en Rafaël Rodan opgeleid tot professionele verhalenvertellers.

Uit De Kring durfden Jeanine Reuver en Harm Puite het aan om het publiek van hun avonturen te laten meegenieten over een krankzinnige tocht op een smokkelaarsboot (Jeanine) en de kidnap door een berin tijdens een bergtocht (Harm). Ondergetekende vertelde een sprookje over hoe het lachkruid ofwel marihuana is ontstaan.

De tweede Verhalenkring heeft intussen ook al plaatsgevonden op donderdag 11 december. Wij waren zeer vereerd dat Sahand Sahebdivani, oprichter van Mezrab, aanwezig was om een van zijn fantastische verhalen te komen vertellen.

En natuurlijk was er ook weer ruimte voor Kring-leden die hun verhaal aan ons kwijt wilden.

Jeroen Zonneveld

DE EERSTVOLGENDE VERHALENKRING:
Donderdag 15 januari,
20:00-22:00 uur.

Wil je in het Nederlands een verhaal vertellen van maximaal 8 minuten?

Meld je dan aan bij:
jeroenzonneveld@kpnmail.nl

Opwaaiende togajurken

SIGNALEMENT

Op het omslag van alweer de derde aflevering van haar *Togataalks* heeft rechter Yolanda Bosman haar officiële werkkleding verwisseld voor een mouwloze toga, die pikant opwaait à la Marilyn Monroe in *The Seven Year Itch*. Binnenin deze bundel treffende schetsjes is het gedaan met dat sensuele gedrag en laat Bosman ons liever meekijken bij serieuzere voorvallen en sappige zaken binnen en – dit keer vooral – buiten de zittingszaal. Bosman heeft met haar schrijverij een missie. Eerder, in een interview met *de Kringkrant*, verklaarde ze: 'Het zou een mooi effect zijn als het ook laat zien hoe het recht verweven zit in het leven, in het alledaagse.'

Dat lukt Bosman best en *Togataalks 2.0* kun je dan ook rustig zien als een vurig pleidooi voor openheid van de rechtspraak. Niet voor niets krijgt het illustere *Telegraaf*-duo, rechtbankverslaggever Saskia Belleman en rechtbanktekenaar Petra Urban, van haar 'n dikke pluim. 'Zij verbinden de rechtspraak met de burger. Het voelt alsof je live bij het proces aanwezig bent.', schrijft Bosman.

Gelukkig valt er ook genoeg te lachen, vooral om andermans overtredingen en stomiteiten. Al haal je als lezer wel eens opgelucht adem dat je (voorlopig) zelf niet in het beklagdenbankje zit. De illustraties van Jan Lips en Yip Nauta bij Bosmans schetsjes maken de rechtspraak voor de leek nog verteerbaarder. Dus *Togataalks 2.0* is ook een handig gidsje als je ooit zelf met knikkende knieën voor 't hekje komt te staan. Hopelijk tref je dan Yolanda Bosman, want ze omschrijft zichzelf graag 'als een rechter van de menselijke maat.' Maar rijd je dronken door rood of houd je je niet aan het vuurwerkverbod dan krijg je vanachter de balie ook van haar je verdiende billenkoek.

Ad Fransen

Yolanda Bosman,
Togataalks 2.0.

Uitgave in eigen beheer. € 15,-
bij de welwillende boekhandel.

BINNENKOMER

Wie zijn de verse voorgedragen Kringleden, en hoe hebben ze hun weg naar De Kring gevonden? In deze nieuwe rubriek maken we kennis met de mens achter de voorhang. We trappen af met Tim Vergouw, niet alleen een nieuw lid maar ook nog eens heel jong.

Naam: Tim Vergouw

Leeftijd: 28

Beroep: fotograaf

Opleiding: fotografie aan de HKU

Woonplaats: Utrecht

Hoe ben je op De Kring terechtgekomen?

'Ik ben op De Kring terechtgekomen omdat ik samen met twee andere jonge kunstenaars werd gevraagd mee te doen met de Kringplank. Onlangs, op 28 november, is de expositie geopend [en loopt nog door tot 20 februari 2026 – TS], en dat was voor mij een ontzettend leuke kans om mijzelf en mijn werk te kunnen laten zien aan het publiek op De Kring.'

Wat is de belangrijkste reden dat je lid bent geworden en wat denk je hier te vinden?

'Het leek me mooi om me te verbinden aan een plek waar creatieve mensen samenkomen.

Na mijn afstuderen merkte ik dat het best moeilijk kan zijn om betrokken te blijven in de kunstwereld. Bij De Kring hoop ik mensen te ontmoeten die kunst leuk vinden en elkaar stimuleren.

Een plek waar ideeën, gesprekken en samenwerkingen kunnen ontstaan.'

Wat is je indruk tot zover van De Kring?

'Ik moet eerlijk zeggen dat ik niet zo bekend was met de wereld van sociëteiten, waardoor ik vooral een beperkte, misschien zelfs wat stereotiep beeld ervan had. Maar mijn eerste indruk van De Kring was juist meteen heel warm. De sfeer is ontspannen en gezellig, en ik merk dat het een plek is waar mensen echt geïnteresseerd zijn in elkaar, in elkaars werk en verhalen.'

Een leuk of bijzonder weetje over jou

'Een bijzonder weetje is het misschien niet, maar ik hou enorm van reizen. Voor mij als fotograaf vormen reizen de basis van mijn werk: de plekken die ik ontdek en de mensen die ik ontmoet.'

Tjadine Stheeman

Winterkleurplaat

GK

Veertien vragen voor... Jeanine Reuver

In deze rubriek wijzen Kring-leden elkaar om de beurt aan om 14 vrijmoedige vragen aan zichzelf te stellen. Met zelfportret. Als volgende kandidaat heeft Jeanine fotograaf Mir I Am van Praag gevraagd.

Jeanine Reuver (1961) is cultuurfilosoof, docent en schrijver. Ze schrijft al jaren korte verhalen. Jeanine is Kring-lid sinds oktober 2022 en lid van Binnenkring Liefhebbers van Schrijven. Een keer per maand organiseert ze op vrijdagavond de Literaire Salon.

1 Noem een talent van jezelf waar niemand iets aan heeft?

Takken vinden. Ik loop bijna dagelijks door Park Frankendael in mijn buurt in Amsterdam en hou mijn oog open voor bijzondere dode takken. Ik sleep die dan mee naar huis en geef ze tijdelijk een plek in mijn huis om ze na een tijdje weer aan het park terug te geven. Heeft niemand wat aan, maar je ogen openhouden voor iets wat eigenlijk niet bijzonder is, vind ik toch een talent.

2 Heb je een bijnaam?

Mijn kinderen noemen mij toen zij tieners waren J-dog. Ik weet ook niet waarom. 'Mama' hebben ze al heel jong laten varen. Ik ben kennelijk geen mama-type.

3 Als je kon tijdreizen, naar welke periode zou je dan terug willen gaan?

Ik noem mezelf altijd een oude hippie, maar daar ben ik officieel te jong voor. Ik ben gek op de jaren zeventig; Dolle Mina's, *civil rights*, de films, de kleding, de muziek, vooral de soulmuziek van Motown. Aan de andere kant ben ik ook weer blij dat ik geen echte hippie ben, want dan zat ik nu op te scheppen over mijn huis aan de gracht, 'gekocht voor 125.000 gulden'. Trouwens, ik ben helemaal van deze tijd, dus teruggaan wil ik zeker niet.

4 Wat is het grootste avontuur dat je ooit hebt beleefd?

Het avontuur kleeft aan mij, zagezegd. Ook al sta ik op een camping op de Veluwe, er overkomt mij altijd iets gek. Maar het grootste avontuur was wel de boottocht van Dominica naar Guadeloupe. We bleken op een boot van smokkelaars te zitten, en halverwege werden we door helikopters gespot. Als ik erover vertel, dan zeggen de meeste mensen: 'Dat geloof ik niet.' Het is toch echt waar.

5 Wanneer ben je voor het laatst bang geweest? En waarom?

Dat is eigenlijk mijn grootste gebrek: ik ben niet snel bang. Daarom doe ik dingen die anderen niet snel zouden doen. Ik ga graag alleen op reis. Met mijn oude Volvo en een tentje. Zo wil ik in mijn eentje nog heel graag van Noord-Afrika naar Zuid-Afrika reizen. Het komt niet in me op dat mij iets heel vervelends zou kunnen overkomen. Waar die naïviteit vandaan komt, weet ik niet. Ik heb een heel groot vertrouwen in mijzelf en in mijn medemens. *The world is your oyster*. Dat is mijn motto. Natuurlijk ben ik bang dat er iets met mijn kinderen gebeurt, maar met mezelf?

6 Hoelang kun je zonder menselijk gezelschap?

Als schrijver zou je denken best lang, maar in mijn geval is dat niet zo. Zeker als ik alleen reis, zoek ik heel snel mensen op. Ik kan de hele dag heerlijk schrijven en niemand spreken wanneer ik weet dat ik 's avonds of de volgende dag een afspraak heb met een vriend of vriendin. Mochten die niet beschikbaar zijn, dan maak ik graag een praatje met de man of vrouw achter de kassa.

7 Wat is de mooiste plek op de wereld om wakker te worden?

Ik ben op heel veel mooie plekken in de wereld wakker geworden. Een paar springen eruit. Een koloniaal hotel in Santa Cruz, Bolivia. Of de Kashba Bab Ourika in Marokko met uitzicht over de vallei. Of het uitzicht op de Zwitserse Alpen, dat verveelt nooit. Maar eerlijk gezegd is de mooiste plek op de wereld mijn eigen bed in mijn huis in Amsterdam.

8 Wat is het raarste compliment dat je ooit van iemand hebt ontvangen?

Niet zo lang geleden zat ik op een regenachtige avond in een café in de buurt van Roeterseiland. Toen ik naar buiten ging, werd ik gevolgd door een meisje, dat mij bij het fietsenrek staande hield. 'Oh my god', zei ze. 'You're Olivia Coleman!' Wij zijn thuis erg fan van Olivia Coleman, maar ik lijk totaal niet op haar.

9 Waarmee heb je iemand ooit het ergst beledigd?

Als het is gebeurd, dan is dat niet met opzet. Ik

ben natuurlijk weleens boos op iemand, maar diegene dan beledigen, dat zou ik niet doen. Natuurlijk gebeurt het zonder dat ik het bedoel. Zoals tegen een vrouw zeggen: 'Ben je zwanger?' terwijl zij dat niet blijkt te zijn. Dat is me vroeger een paar keer overkomen.

10 Wat moeten mensen vooral niet zeggen bij het laatste afscheid?

Bij voorkeur geen clichés gebruiken. Ik ben allergisch voor clichés en ik vermoed dat ik het dan ook nog steeds ben. Dus geen uitspraken zoals: 'Ze heeft een moedige strijd geleverd'. Of: 'Veel te vroeg is zij gegaan'. Of: 'Zij heeft het leven ten volle geleefd'. Daar geloof ik niet zo in. Dus liever een verjaardagskaart met een gedooft kaarsje dan een rouwkaart.

11 Als je in één klap een nieuwe taal zou kunnen spreken, welke taal zou dat zijn? En waarom?

Portugees. Je denkt dat je het kunt verstaan, maar dat is niet zo. Ik keek vroeger een Braziliaanse soap. Heerlijk. Het is romantisch en onbegrijpelijk tegelijkertijd. Een van mijn favoriete boeken is *Braziliaanse brieven* van August Willemssen. Ik ben nog nooit in São Paulo geweest, maar dat staat wel op mijn verlanglijstje. Ik paste ooit een paar weken op een huis in Wassenaar en schreef toen *Wassenaarse brieven* in navolging van Willemsen, maar dat was toch niet hetzelfde.

12 Met wie in de wereld zou je wel eens willen dineren?

Tot een paar weken geleden dacht ik nog aan Robert Redford (Robert Redford overleed op 16 september), maar nu moet het dan maar George Clooney zijn. Ik wil gewoon weten of ze in het echt ook zo knap en leuk zijn. Dit klinkt heel meisjesachtig, maar het is nou eenmaal zo. In die zin ben ik nog een meisje van veertien.

13 Met welk fictief personage uit een boek of film zou je willen ruilen?

Met beide personages uit de film *La La Land*. Actrice Mia en jazzmuzikant Sebastian. Wat ik zo mooi vind, is dat zij voor hun dromen gaan, maar dat ze daar ook dingen voor op moeten geven. Hij moet een tijdje in een rockband spelen om geld te verdienen. Zij staat op het toneel voor lege zalen. Zo herkenbaar. Ik heb in het verleden heel wat vreemde baantjes gehad, omdat ik wilde schrijven. Uiteindelijk krijgt Sebastian zijn eigen jazzclub en wordt Mia een gevierd actrice, maar het eindigt toch een beetje triest.

14 Heb je ergens spijt van?

Nee, ik heb nergens spijt van. Natuurlijk zijn er banen en relaties geweest waar ik eerder mee had moeten stoppen. Dat is makkelijk praten achteraf. Eigenlijk gebeurt alles op de tijd die het nodig heeft, zo denk ik erover.

*De melodie, het geroezemoes van de steenhouwers,
het gekletter uit de keuken, ik groei als een beeld van Botero*

Pappa al pomodoro

Een gedistingeerde Italiaanse gravin speelt het partizanenlied 'Bella Ciao' op de piano in een Toscaans restaurant.

Arno Dieren

Honger hebben we. Vanochtend om zes waren we al op pad. Het is tegen de middag en ik loop met Enrico Pietrasanta binnen, een dorp bij Carrara waar veel beeldhouwers werken. Stof, marmer. In de hoofdstraat een beeld van Fernando Botero, de Colombiaan – een vrouwenfiguur, uitvergroot, met ronde zachte vormen. Ze heeft iets lichts, iets verhevens, alsof ze boven zichzelf uitstijgt. En zo voel ik mezelf ook, de laatste dagen. Het lopen gaat goed, en door een paar dagen met Enrico uit Rome op te trekken komt zomaar de Italiaanse ziel voor me bloot te liggen. We raakten in gesprek in Pontremoli, bij het monument voor de communistische partizanen die zich tegen Mussolini bleven verzetten. Hij stelde voor samen te lunchen en sindsdien trekken we samen al prattend door de Apennijnen over oude muilezelpaadjes.

Dat houd je alleen vol als je je eigen tempo aanhoudt. En als we elkaar kwijtraken dan fluiten we de begintonen van *Bella Ciao*, het liedje waarvan hij vertelde dat de partizanen elkaar daar in de oorlog aan herkenden. Enrico's route is een lijstje met eetjuweeltjes tussen Parma en Lucca. En sinds we samen oplopen heeft hij het over vanavond, het culinaire hoogtepunt. Dan gaan we samen een *Fiorentina* proeven, een T-bonesteak van wit *Chianina*-rund bij Alan in Camaiore.

Half twaalf, nog net te vroeg voor de plek die hij nu voor ogen had. De kok daar, die buiten nog snel een sigaret rookt voordat hij achter zijn kachel gaat, wijst met zijn duim een paar blokken verder: 'Nu meteen? Dan zou ik naar Cro gaan. Altijd goed.'

Op naar Cro. Buiten een eenvoudige pastelveel met een paar ramen, binnen een zaaltje zo groot als een flink schoollokaal. Een allegaartje van tafels en stoelen, de muren vol schetsen en tekeningen. Vanachter de counter gekletter van flessen, glazen en borden, als een orkest dat aan het stemmen is.

'We houden de lunch simpel,' zegt Enrico terwijl hij de krijtletters van het menubord ontleeft. Hij loopt naar de counter, spreekt de serveerster aan, ik zie hem naar het bord wijzen, zij knikt, hij knikt naar mij en wenkt me mee naar een tafeltje: 'De *Pappa al pomodoro*. Die moeten we hebben.'

'*Pappa al pomodoro*...' legt hij uit, als we zitten, 'is het armeluiste-eten van het armelui-eten. Als je echt niets anders hebt, groeit er altijd nog wel ergens een tomaat. En je hebt vast ook nog wel ergens een homp uitgedroogd brood. Daar doe je dan olie, knoflook en basilicum bij.'

Hij leunt achterover. 'Simpel. In de zomer

verfrissend koel, in de winter houdt dat je warm.' Hij kijkt me aan. 'Maar iedere kok heeft zijn eigen recept, vaak een familiegeheim dat ze bewaken met hun scherpste mes.'

Ik moet erom lachen. Maar na drie dagen met hem weet ik dat elk gerecht zijn eigen plaatselijke code heeft.

'Die *testarolli* – gestoomde flensjes met pesto – dat kunnen ze zo alleen in Pontremoli,' zei Enrico. 'En gisteren in Massa proefde ik werkelijk dat onze snijbietjes pas die ochtend gesneden waren. Tussen zonsopkomst en het verdampen van de dauw.'

Hoe je ergens in Italië te weten komt wat het lokale *summa van* is? Vraag het gewoon op straat, de mensen zelf weten waar je moet zijn, die hebben het er de hele dag over. Ze sturen je naar hun plekje, en de bediening daar vertelt je waar de kok die dag lol in heeft. Hier bij Cro is dat vandaag de *pappa al pomodoro*.

De zaak druppelt langzaam vol. Steenhouwers in stoffige werkkleren schuiven aan tafels, gepraat, gelach. De serveerster, een kor-date vrouw met felle ogen – de vrouw van de kok, denk ik – zet een karafje wit voor ons neer. Uit nieuwsgierigheid wil ik van haar weten of ze de pitjes uit de tomaten halen vóór de bewerking. Een mannenkookclubje waar ik een keer mocht komen proeven, was tot op het bot verdeeld in degenen die vonden dat verhitte tomatenpitjes bitter maken, en zij die dat grote quatsch vonden.

Ze doet meteen een stap terug, zet de handen in de zij: 'No, no, no. I cannot give you our recipe.' Haar blik is gedecideerd. 'You can look on the internet.'

Enrico lacht triomfantelijk. 'Zei ik toch? Ze verdedigen het met hun leven. Local.. eh is local. Punto.'

Vlak bij ons tafeltje, tegen de muur, onder een enorme poster van mijn film aller tijden, *Novecento* van Bertolucci, staat een piano. Een rijzige dame met grijs suikerspinkapsel neemt plaats op de kruk en zet zachtjes de Boléro van Ravel in. Zachte tonen en ritme mengen zich met de geur uit de keuken en het gemurmur van stemmen. 'Eigenlijk...' zeg ik tegen Enrico, 'is eten bij jullie een beetje als de Boléro.' Hij kijkt me aan. 'Jullie beginnen bij de grondtoon honger,' vervolg ik. 'Daar komt dan een menukaart bij die verhalen losmaakt, herinneringen aan hoe moeder of grootmoeder het klaar maakte. En dan is er het slagwerk: de keuze. Je hoort de keuken, snuift op wat komen gaat en dan bouwt het op tot het bordje op tafel staat en dan de finale: de eerste hap.'

Hij spreidt zijn handen en lacht hartelijk: 'Wacht nou maar.'

De dame aan de piano, ze wordt door Enrico de *contessa*, de gravin, genoemd, speelt verder, ze neuriet, haar schouders dansen mee. De melodie, het geroezemoes van de steenhouwers, het gekletter uit de keuken, ik groei als een beeld van Botero. Dat ik hier onderdeel van mag zijn. Als ze haar handen laat rusten na de finale loop ik naar haar toe, complimenteer haar. Ook dat heb ik geleerd: als je ergens van geniet, dan laat je dat de mensen weten.

'Dat vind ik nou leuk,' lacht ze, 'ik had zo'n zin

Vervolg op pagina 18 ►

ILLUSTRATIE CARLO GRIFT

Alles draaide om thrill-seeking, zoals ook het als een razende door het hobbelige bos stuiven in feite vragen om moeilijkheden was

► Vervolg van pagina 17

om te spelen. Helemaal uit Amsterdam komt u?' Ze schakelt naar Engels, als ze mijn gebrekkige Italiaans hoort. 'Ah, wat een mooie stad, *que bella*! Daar ben ik geweest toen ik twintig was. Nu ben ik tachtig.' Ze knipoogt. 'Vanaf tachtig mag een dame haar leeftijd noemen.'

'Speelt u zelf?' vraagt ze dan, geïnteresseerd. Ik vertel over Duvernoy, nummer drie, het enige stukje dat ik heb overgehouden van een jaar pianoles, ooit op de lagere school. Dat ik toen mijn moeder heb moeten zweren dat ik dat bij haar sterfbed zou spelen. En dat ik woord gehouden heb.

De *contessa* kijkt me aan, staat op en pakt me bij de handen: ik móét op de kruk. Ik ga zitten aan het klavier en zet aan. Het is tien jaar geleden. Maar het simpele melodietje vloeit vlekkeloos uit mijn vingers, ik sta er zelf versteld van. In de zaal zijn de steenhouwers bezig met hun Boléro na het slagwerk. Maar zij luistert. En alleen zij klappt, als ik weer op sta.

Op haar vraag wat ik doe, vertel ik dat ik mediator ben, dat ik conflicten op los. 'Dát is wat we nodig hebben', zegt ze, hoe nobel! Ik kom zelf uit een adellijke familie... Haar kin gaat omhoog. 'Zéér wel opgevoed.' Het klinkt triomfantelijk, maar ik ruik dat er iets wringt. 'Maar nu ik op leeftijd ben, laat ik me niet langer door mijn afkomst knevelen.' 'Natuurlijk,' vervolgt ze, 'we blijven voorkomend. Maar de codes die mensen uitsluiten...' Ze huivert, haar schouders schudden. 'Ik had een oom...' Nog nooit hebben helderbruine ogen zo door me heen gekeken. 'Hij trouwde met een eenvoudig meisje, Elena. Beneden zijn stand. Van het platteland. Ze waren zo gelukkig samen...'

Haar handen rusten even op het klavier alsof ze steun zoeken.

'Elena werd mijn lievelingstante. Maar de familie sloot haar buiten, het was erger dan welke verbanning ook. Ze stierf jong, een ongeluk. Mijn oom en ik, we waren ontroostbaar.' Ze kijkt me doordringend aan. 'Natuurlijk werd ze in het familiegraf bijgezet. Uit respect voor hem.' Ik voel haar hand op mijn arm, warm. 'Na een jaar stierf mijn oom van verdriet, hij wilde alleen nog maar naast haar rusten. En toen...' – ze knijpt in mijn arm – 'heeft de familie haar uit het graf laten weghalen.'

Ik slik, mijn armhaartjes staan recht overeind. Ze glimlacht treurig. 'Maar wij blijven beleefd...' zegt ze. Het klinkt als een verklaring. 'Wij zwijgen daarover.'

Ze schuift terug naar de piano, met haar blik op mij gericht. 'Wij zwijgen daarover,' herhaalt ze.

De vrouw van de kok loopt langs ons met twee diepe borden in de hand, zet ze voor Enrico op tafel. Maar ik heb alleen maar oog voor mijn *contessa*. Ze heeft haar rug gerecht, haar grijze kapsel glimt. Licht en verheven zit ze daar als een beeld van Botero. Haar handen dalen met alle twaalf vingers op het klavier, *forte*, van diep uit haar ziel. En dan hoor ik de eerste tonen van *Bella Ciao*. Het lied van de Italiaanse partizanen, het lied van het verzet tegen de heersers. Waaraan ze elkaar herkenden als ze over de muilezelpaden door de struiken slopen, het lied waarvan Enrico me vertelde dat het eigenlijk al vóór negentienhonderd – *Novecento* ja – rondzingt door de rijstvelden van de Po-vlakte. Toen de armste vrouwen van landgoed naar landgoed gedreven werden in de hoop op wat seizoenswerk. Toen ze bijna als slaven met hun kinderen probeerden te overleven, vaak voor nauwelijks meer dan een homp oud brood en wat basilicum. En af en toe een paar tomaten.

Dus Frits is dood

Gebaseerd op een ware gebeurtenis.

Frans-Joseph Joordens

Dus Frits is dood, klootzak die hij is. Pas tweeënzestig. Verongelukt, eigenlijk vermoord tijdens het mountainbiken, door een boomknuffelaar met hond, die vond dat het Amsterdamse Bos van hem en zijn soortgenoten is, die vond dat vliegen voor vogels is. Frits fietste rondjes met een afdalinkje in het tracé, waar die dwarrelbaard tussentijds een dikke tak had neergelegd, waardoor Frits over de kop vloog en op zijn nek belandde, met een hoge dwarslaesie tot gevolg. Na twee jaar mensonterend gehannes besloot hij dat het genoeg geweest was, voor hem en zijn vrouw, en werd voor hem het licht uitgedaan. Zo werd hij van geschonden lichaam tot gemis.

Weet dus dat er in Amsterdam iemand rondloopt met een dood op zijn geweten, ongestraft.

We hadden hetzelfde stempel op onze ziel: de jongste thuis, beiden enigszins geparentificeerd, exact dezelfde leeftijd, dezelfde schoolklassen, dezelfde thuissituatie, en aldus beiden getuige geweest van de generatieconflicten van de ouderen in het gezin. We lagen elkaar na aan het hart, raakten steeds meer vertrouwd, verbonden. Maar ondanks al deze overeenkomsten, is het aan het einde van de dag niet goed te vatten wat de bron van onze vriendschap was. We waren bevriend omdat hij het was, omdat ik het was.

Tijdens een van mijn laatste bezoeken praatten we over onze levens, over weetjengdingen, over de dood, dat hij te vroeg komt, maar ook over de meer prozaïsche zaken, zoals cremen of begraven. Eigenlijk zou ik het liefst langzaam willen veronzichtbaren, langzaam en zonder nog één keer om te kijken, van de toeschouwer wegschrijden in een windstille nachtnevel. Zijn voorkeur ging uit naar cremen: 'Het kan even gevoelig zijn, maar dan ben je er wel meteen vanaf.'

Als ik dan toch moest kiezen, dan maar begraven, vond ik, met na verloop van tijd enkel nog de archeologische knekels, zonder al die zachte dreddels er omheen. De kinderen kunnen me dan ééns per jaar opzoeken en iets tegen me zeggen.

'Oh, en jij dacht dat ze dat ook doen', vulde hij me grinnikend aan.

En gegrinnikt hebben we, door de jaren heen. Om meligheid die alleen wij leuk vonden, en om reeksen practical jokes die ik onbenoemd zal laten. Zo placht hij naar de supermarkt te gaan, met zijn oude vader als drager, om een pond ossenhaas en een tartaartje te bestellen, daarvan de prijsjes te verwisselen en de aankoop in de tas van vader te laten glijden, met achterlating van het tartaartje; of het geluid van een vieze film zeer luid te zetten, op het moment dat vader de voordeur opendeelde voor het bezoek.

Een week na mijn verjaardag stond hij voor de deur met een prachtig bloemstuk, dat hij onderweg van zijn woning aan de Nieuwe Keizersgracht bij de Dokwerker had genaast, 'omdat de gemeente het over een paar dagen toch in de container fliktert'.

Maar meer in 't algemeen was het die waaghalzerij, van kinderspel tot echt foute boel, waar hij geen genoeg van kon krijgen. Het stemde hem triomfantelijk.

Ik herinner me nog dat hij tijdens een uitstapje naar Parijs, ná de grenscontroles een trompetgrote 'geheime sigaret' tevoorschijn haalde, niet tot ieders goedkeuring. Het meer pittige werk laat ik onbesproken. Alles draaide om *thrill-seeking*, zoals ook het als een razende door het hobbelige bos stuiven in feite vragen om moeilijkheden was.

Wat had ik moeten zeggen om hem voor zichzelf te waarschuwen: *thrill-seeking* is per slot van rekening voor een belangrijk deel genetisch bepaald. Bovendien ontstong hij altijd de dans... behalve die laatste keer. Hád ik wel iets mogen zeggen? Ik kan het ook beschouwen als een voorrecht dat ik hem een aanzienlijk deel van mijn leven heb mogen meemaken, met alles erop en eraan, in het besef dat hij waarschijnlijk niet oud zou worden, of in een buitenlandse cel zou belanden.

Op Zorgvlied hingen ze met de benen buiten, de levenden. Daarna bij het Boathouse nog een – geheel in de geest van de overledene – duch-

ILLUSTRATIE CARLO GRIFT

Droomde ik, of kwam daar echt een engel geluidloos aangevlogen?

tig besproeide bijeenkomst voor familie en vrienden, zeer veel meer dan er ooit voor mij zullen komen opdagen: vriendelijke mensen hebben de duurste begrafenis. Zoon zong op tafel nog een lied en broer moest ik onderweg naar zijn auto ondersteunen. 'Lukt het allemaal nog wel, Lei?' 'As ik maar eenmaal in d'n auto zit, dan geit ut waal weer.'

Het Mysterium Vitae, dat is me er eentje. Dat bos, dat godverdomde bos. Vanaf een bepaalde leeftijd loop je door het bos waar de bomen gekapt worden, maar daar was Fritsie nog niet aangekomen. Wat moet ik nog meer zeggen? Het is water onder de brug. Een vrouwenman, een spiritueel mens, die de antenne had om op het juiste moment op de stoep te staan wanneer dat nodig was, een *Lebemensch*, wiens leven gestolen is door een stinkende haarboer, die dood moet. Fritsie laat iets goeds achter, iets dat laat zien dat ons leven niet spoorloos voorbijgaat.

Martin Buber zegt het uiteraard mooier: 'Mit jedem Menschen ist etwas Neues in die Welt gesetzt, was es noch nicht gegeben hat, etwas Erstes und Einziges'.

De engel van Collalbo

Een winterverhaal.

Jeroen Zonneveld

Normaal komen engelen uit de hemel vallen, maar in het Renonse Collalbo blijken deze bovenaardse verschijningen er andere gewoontes op na te houden. Tussen de Dolomieten en de uitlopers van de Alpen woont een volk, waarvan de leden Renonkels worden genoemd. Renonkel is afgeleid van Renon, de naam van de streek waar de Renonkels geboren en getogen zijn. Hoewel zij tot het Romaanse rijk van keizer Benito de Tweede behoren, spreken de Renonkels overwegend Germaans.

Lang geleden raakte ik per ongeluk met mijn reisgenoot Gerardus in Collalbo verzeild, waar de bergpas met de vele genummerde haarspeldbochten volledig begaanbaar was. Uit verhalen van reizigers die eerder met grote moeite dit Renonkelse dorp hadden weten te bereiken, wisten we dat we geluk hadden die avond. Struikrovers en andere boeven hadden hen het leven zuur gemaakt. De omgeving was blijkbaar nog maar net gezuiverd, want de bordjes langs de weg met de waarschuwing 'Gefahr ins Gestrümpf!' stonden er nog. Opvallend waren ook de vele, lange rood-witte stokken in de berm. De passanten voor ons hadden deze gebruikt om de ongewenste indringers van de berg te knuppelen, zo hadden wij gehoord.

In het volledig donkere en verlaten dorp, zagen Gerardus en ik ineens de lichtjes van een herberg, die nog twee plaatsen vrij had, in een rommelig hok met bezems, emmers en dweilen.

Wij waren blij dat we voor een paar nachten een schuilplaats hadden gevonden om uit te rusten en nieuwe krachten op te doen voor het vervolg van onze trektocht door het rijk van keizer Benito de Tweede.

In de herberg snoof ik, gezeten aan een lange tafel met de overige gasten, geuren op die mij onbekend voor kwamen. Ik had nog niet goed en wel plaatsgenomen of er kwam een witte gestalte, omringd door een heldere gloed, aanzweven. In mijn oren klonk muziek van harpen, trompetten en hoorns. Droomde ik, of kwam daar echt een engel geluidloos aangevlogen? De stralende verschijning vertoonde vrouwelijke trekken, wat zeldzaam is voor engelen. Zij landde precies voor mij en sprak: 'Auch für Ihnen die herzliche Grüsse aus der Küche'. De groeten uit de keuken? Van wie? Van keukenprinsesjes had ik weleens gehoord, maar van keukenengelen nog nooit.

De witte gedaante lachte mij uitnodigend toe, met heldere, glanzende ogen, waardoor mijn hart, als door een bliksemschicht getroffen, begon te gloeien. En terwijl de rest van de reizigers zich te buiten ging aan grote pullen met het lokaal gebrouwen Renonkelsaft, kwam ik zonder dat brouwsel ook in een benevelde toestand terecht. Die nacht leek het alsof ik zelf rondzweefde in een oneindig wit universum.

Hopelijk wordt u door bovenstaande verhalen geïnspireerd, want de redactie van de Kringkrant ontvangt graag nog meer fictie en non-fictie uit de pen van Kringleden.

U kunt trouwens ook lid worden van de BinnenKringen 'Liefhebbers van schrijven', 'Literaire leesclubs' en 'De Literaire Salon' om andere (aspirant-) schrijvers te ontmoeten.

**Bijdragen graag naar
ad.fransen@planet.nl en
jeroen.koolbergen@xs4all.nl**

De deadline voor de Kringkrant van april 2026 is 15 maart.

Vervolgens sneeuwde het drie dagen en nachten achtereenvolgend, waardoor de hele nederzetting, onze koetsen inclusief, onder een witte donzen laag verdween. Van de omringende bergen, waarop, volgens de Renonkels, op heldere dagen van een indrukwekkend uitzicht te genieten viel, was niets te zien. Collalbo werd vrijwel volledig van de buitenwereld afgesloten, en met Gerardus begon ik mij zorgen te maken over het vervolg van onze reis. De Renonkels trokken zich echter niets aan van de isolatie van hun dorp. Integendeel, hoe dichtter het einde van het oude jaar naderde, hoe vrolijker ze werden en hoe vaker zij elkaar omhelsden en de hand schudden onder het uitroepen van kreten als: 'Grüsz Gott!' en 'Gutes Neujahr!'.

De vierde dag hield het op met sneeuwen. Er verscheen een heldere winterzon die de tegenover het dorp liggende bergtoppen deed schitteren en fonkelen. Veel tijd om van dat schouwspel te genieten, hadden wij niet. De Renonkels hadden ons namelijk uitgedaagd om onze snelheid, kracht en uithoudingsvermogen met hen te komen meten. Gelukkig voor ons bleek het te gaan om een wedren op aangescherpte boten, waarmee je je al zwierend over bevroren water kon verplaatsen. Deze manier van voortbewegen was in onze geboortestreek, het Lage Land, bekend. Naar wij begrepen was dit gebruik door een streekgenoot van ons, die Collalbo al verschillende malen had bezocht, bij de Renonkels geïntroduceerd. Omdat wij bekend waren met wat zij 'Schlittschuhlaufen' noemden, sloegen wij geen slecht figuur op de ovale ijsvlakte, die helemaal sneeuwvrij was gemaakt.

Nauwelijks waren we in de herberg teruggekeerd van de 'Wettrennen', of de oogverblindende keukenengel kwam alweer aanzweven om ons het zelfgebakken 'Schüttelnbrot', het 'Hausgerauchte Speck', de 'Zutattensuppe mit Riesenknödel', en het volgens eeuwenoud recept gebrouwen 'Renonkelsaft' voor te schotelen.

Toen ik de hemelse gestalte op een onbehaagd ogenblik door de keukendeur probeerde te volgen, zag ik nog net dat er zich achter die deur geen keuken bevond, maar slechts wolken zweefden, waarin de goddelijke verschijning langzaam verdween...

Mensjes winter

Het begon in 2006 met *Alle dagen laat*, *Dagboek 1976*, en binnenkort zijn we als toeschouwer van het leven van *Mensje van Keulen* alweer meer dan tien jaar verder met het vierde deel van haar journaal, *Omgeslagen dagen*, *Dagboek 1983-1987*. De Kringkrant mocht er een fragment uit voorpubliceren. Dan zitten we natuurlijk in de Kerstmaand.

DECEMBER 1983

12 december

Woody Allens ‘Zelig’ is bijzonder. Het is of je naar een zwart-wit documentaire kijkt, temeer omdat er echte stukjes docu in zitten, maar als je Allen ziet, die als hoofdrolspeler zich aan iedereen aan wil passen, schiet je in de lach. Het komische voert de boventoon, maar de film heeft ook iets tragisch, je almaar aanpassen aan de anderen holt je uit.

Vanmorgen met een hese stem van verkoudheid een interview gehad met een journaliste van de wereldomroep. Ze had het titelverhaal in *De ketting* duidelijk niet gelezen, dus ik zette een beetje grijnzend thee terwijl ze over haar eigen sores vertelde.

Overmorgen tv-interview (programma *Omni-bus*) plus bezoek van man van de Bijenkorf.

Las in *Het Parool* dat echtparen na twee jaar huwelijk een halfuur per dag met elkaar praten, na vier jaar 15 minuten en na acht jaar 5 minuten (in Amerika 4 minuten).

14 december

De tv-ploeg was er van 12.30 tot 16.00 uur. Ik zal wel weer te veel hebben geluld. Moest nu eens hier dan weer daar in huis in beeld. Buiten moest ik ook nog een stukje met Aldo lopen.

De Bijenkorfman kwam met de vraag of ik een top honderd wil maken. En ja, opnieuw geen nee gezegd. Geldt ook voor het schrijven van een eenakter. Idem voor bezoek waar ik tegen opzie.

16 december

Gerrit beklagde zich gisteren op Charles’ verjaardag dat hij verzwegen wordt. Begrijpelijk, maar waardeloos besproken worden is waardelozer. Niet altijd, nee, niet altijd. We mopperden wat af. Moest je kijken wat er in de top tien stond, wie er goed besproken werden, iedereen was gek.

Even aan de telefoon met Mensje

Ad Fransen

De titel *Omgeslagen dagen* klinkt symbolisch. Blijkbaar is alle deining rond je ‘pokkenhuwelijk’ en de scheiding - waarover vooral de twee vorige delen *Neerslag van een huwelijk* (2019) en *Moeder en Pen* (2023) handelden - achter de rug.

‘Er heerst inderdaad een zekere opluchting. Ik ben dan 35 en vind mijn scheiding een heel verstandige beslissing. Maar het blijft een rommelige periode, hoor, met genoeg minder leuke voorvallen. En er heerst na de scheiding vooral het gevoel: wil ik nou geen man meer of moet ik toch weer kiezen voor een vaste verhouding? Ik was het zelf een beetje vergeten, maar deze verzuchting kwam ik meerdere keren tegen: *Jeetje, je wilt de alleen blijven en nu komt er toch weer een nieuwe vriend je leven binnen*.

Die vriend heet in het dagboek R, op De Kring beter bekend als topbiljarter Roel Hazewindus.

‘Ja, ik ben uiteindelijk gezwicht... je loopt er toch weer in, hè... ach, je loopt er toch weer in... (ironisch schaterlachje door de telefoon). Maar ik ben in die tijd wel blij dat ik nog apart woon, samen met mijn zoontje Aldo. Dat gaf rust, voor

O, Bobbie, ik heb het soms benauwd, en je klimt steeds tegen mijn benen op en hebt me vandaag weer plasjes laten dweilen en een kleedje dat naar pis stonk laten wassen.

18 december

Vanmorgen Philip M naar Schiphol gebracht. Saskia B was erbij. We dronken bier. Ik hoestte erg en hoopte dat het bier de bacteriën om zeep zou helpen. Saskia vertelde dat ze een dezer dagen met een kleuterjuffrouw die op Aldo's school werkt voor een maand naar Senegal gaat. De kleuterjuf heeft zich ziek gemeld tot Kerstmis. Op school weten ze nog niet dat de 'overspannen, zieke juf' er pas weer in februari zal zijn. Die juf is een vriendin van R's ex, pardon nog altijd zijn echtgenote. S leek een en ander te zijn vergeten toen ze zei: 'Tegen niemand iets zeggen, hoor, Roel, want er zijn kennissen die daar kinderen op school hebben.'

Toen Philip zijn ticket ophaalde aan de balie zag ik een poster waarop reclame werd gemaakt voor een reis rond de wereld, één richting op, voor fl. 4300,00. Ik speelde met het plan Marè van der Velde van Avenue te bellen en voor te stellen dat ik dat zou doen, en dan niet een reis rond de wereld in 80 dagen, maar in evenveel dagen als plaatsen.

Het heet dat Jeroen Br. ondanks zijn hekel aan Amsterdam 180 (!) boeken bij Athenaeum heeft gesigneerd. Toen R en ik gisteravond door de Spuistraat liepen en zagen dat hij bij Harry's Bar vertoefde met Theo S, zijn we doorgelopen om elders wat te drinken voor we naar restaurant Lucius gingen.

Op De Kring was het spelletjesavond. Ik deed aan het eerste het beste spelletje mee (raden van muziek en geluiden) en won een rollade. Een rollade! Ik moest er niet aan denken dat ik met die opgerolde lap lijk naar huis moest. R zei tegen Jacqueline de Jong, die al in een vrolijke bui was, dat ze met mijn prijsbonnetje die rollade alvast kon halen bij de jonge barman. Gewoon zeggen dat ze eerder naar huis moest. Toen later bij de officiële prijsuitreiking de rollade 'ontvreemd' bleek te zijn, hoorden we dat met een stalen gezicht aan.

Vanavond was Lia er. Ik heb haar het strakke, rode, diep uitgesneden truitje met halflange, in een punt eindigende mouwen gegeven. Ze denkt dat het bevorderlijk is voor haar werk.

24 december

'Ik vond je toch heel lief toen je boos was, mama, omdat ik die taartjes had laten vallen.'

Lieve slimmerik. Hij wil ook altijd direct troosten. Het meelevende zal er wel 'in' gezeten hebben

maar lijkt toe te nemen naarmate hij ouder wordt. Dat geldt evenzeer voor het zich kunnen inhouden. Eergisteren moest bloed bij hem afgenomen worden voor een allergietest. De vrouw kreeg niet genoeg uit de kleine vaten en zat te wurmen met die dikke naald. Tranen rolden over zijn wangen en ik zag hoe hij zijn schreeuw binnenhield (moest het zelf ook). Toen er eindelijk genoeg bloed in het buisje zat, zei hij de vrouw zelfs nog lief gedag.

Hij zingt veel, speelt veel, en ik denk als ik de kamer rondkijk: wat een rotzooi, kon ik alles maar weggooien. Dat ik chagrijnig en kribbig ben zal ook komen omdat ik steeds bloed verlies. Morgen overdag is er familie in huis en 's avonds eten ma, tante Ger en R mee. Wat zal R van tante Ger vinden? Ze is soms nog als een kind, praat plat Haags. Vroeger schaamde ik me daarvoor, nu zal het me een zorg zijn, maar ik denk dat hij wel zal zien hoe lief ze is. Tweede Kerstdag zijn we bij Jan D. Jeroen Henneman kan niet, maar Dirk Wiarda komt wel.

Elke paar minuten klinken sirenes. Weer een grote brand? Bij de grote brand in Casa Rosso vorige week kwamen 13 mensen om. De eigenaar is in Zwitserland. Lia vertelde dat hij daar diezelfde nacht was gearriveerd.

Bobbie groeit snel. Hij vreet aan mijn schrift, hij is sowieso bijterig, hongerig, nog steeds onzindelijk. Hup, daar springt hij van m'n schoot en loopt weer de kerststal in, de beeldjes omstotend. De onderste ballen heeft hij al van de boom gewipt. Scherven en naalden.

Kerstnacht.

De klokken luiden door Debussy's nocturnes heen. En tegelijkertijd denk ik aan de nachtmis en aan:

Hoe leit dit Kindeke hier in de kou
Ziet eens hoe alle zijn ledekens beven...

Als ik in gedachten daarbij de melodie hoor, ben ik zowat in tranen.

Naar bed
Naar bed
Met je sentiment
Anders is het
Morgen pet

27 de cember

Als ik ergens ben doe ik altijd m'n best de boel op te vrolijken. Het is een 'het moet, het hoort', niet overal op dezelfde manier natuurlijk, nee, aanpassen. Soms gaat het met gemak, maar het kan ook behoorlijk wat energie eisen. Op Eerste Kerstdag bij het ouderwetse Witteveen eten vraagt om een andere aanpassing dan de kerstavond bij Jan D doorbrengen. Bij Witteveen is het bijna alsof je thuis bent. Aldo kan er rondlopen, het eten is Hol-

Je haalt met Kerst vast geen kalkoen in huis.

'Nee, er komen bij mij geen dieren op tafel, dat is al vijftig jaar zo.'

Komt er nog een vijfde deel van je dagboekenreeks?

'Er liggen nog zo'n veertig schriften, maar ik twijfel of die nog interessant zijn voor de lezer, er gebeurt niet meer zo bar veel. En naarmate het heden nadert, komen er steeds meer nog levende mensen in voor. Dat vind ik wel eens moeilijk, pijn lijk.'

Een schrijver hoort toch schaamteloos en meedogenloos te zijn.

'Best leuk dat je dat zegt, het is dan ook reuze spannend om Truman Capote te lezen. Maar ik ben geen Capote.'

Verschijnt er dan nog een roman, fictie?

'Jazeker. Een dagboek, dat is je leven, dat zijn de mensen om je heen, dat is de realiteit, een tijdsbeeld. Maar fictie is voor mij toch altijd aantrekkelijker geweest. Realisme kan evengoed uit je verbeelding voortkomen, het hoeft allemaal echt niet waar gebeurd te zijn. Beter van niet.'

Het slot van deze voorpublicatie bevat een lugubere cliffhanger: Nog altijd bloedverlies. Misschien een miskraam? Morgenochtend naar de huisarts. Wat was er aan de hand?

'Er is in dit dagboek wel vaker sprake van een dameskwestie. Daar hou ik het voorlopig liever op. Ja, ha, ha... 'n echte cliffhanger dus.'

lands, niets bijzonders, een beetje op het vieze af (uit blik, doorgekookt), een monter geroezemoes dat van de goed bezette tafels komt, de akoestiek die door de ouderwetse stoffering maakt dat niets schel klinkt. R stond erop me geld te geven. Toen ik protesteerde zei hij: 'Ik wil voor tante Ger betalen.'

Bij Jan D waren Malsen, R, Dirk. (Aldo sliep er en ik maakte hem 's nachts wakker om naar huis te gaan.) Na 12 uur kwamen Remco Campert en Paul de Lussanet. Een flat met vooral mannen. Dé mannen, volgens Malsen, ofwel de club NML (Nooit Meer Lijden).

Jan had een confrontatie gehad met Hennie Vrienten bij RUR en modelleerde dat fraai. Toen ik de uitzending zag, kwam Vrienten over als een aardige, vrij ernstige jongen. Het was of hij iets onderdrukte en ik dacht: doet hij dat door of voor Charlotte? Maar misschien vergis ik me, ik ken hem niet en al heb ik Charlotte meerdere keren meege maakt, ik weet ook niet alles en ze was nooit onvriendelijk tegen me.

Nog altijd bloedverlies. Misschien een miskraam? Morgenochtend naar de huisarts.

'Wat is romantiek?' vroeg Aldo tijdens een kort tekenfilmpje waarin een scène voorkwam van twee verliefde voeten. Ik legde uit dat het met liefde te maken kon hebben.

Niet veel later met Bobbie in zijn armen: 'Laat mij maar zo zitten. Ik heb romantiek met Bobbie, ik houd van hem.'

Wie is wie en doet wat?

(in volgorde van aantreden)

- Aldo: de zoon van Mensje van Keulen
- Gerrit: schrijver Gerrit Komrij (1944-2012)
- Charles: Charles Hofman, partner van Gerrit Komrij (1947-2019)
- Bobbie: het katje van Mensje van Keulen
- Philip M: fotograaf Philip Mechanicius (1936-2005)
- Saskia B: styliste Saskia Budding
- R / Roel: Roel Hazewindus, verlichtingsdesigner, partner van Mensje van Keulen
- Jeroen Br.: schrijver/polemist Jeroen Brouwers (1940-2022)
- Theo S: uitgever/dichter Theo Sontrop (1931-2017)
- Jacqueline de Jong: beeldend kunstenaar (1939-2024)
- Lia: de favoriete prostituée van Ischa Meijer, over wie beeldend kunstenaar Els Timmerman – en ex van Ischa – het boek *L., hommage aan een hoer* (2005) schreef.
- Jan D: popjournalist/schrijver Jan Donkers
- Jeroen Henneman: beeldend kunstenaar
- Dirk Wiarda: beeldend kunstenaar/ illustrator (1943-1999)
- Malsen: beeldend kunstenaar/illustrator Willem van Malsen (1940-2005)
- Remco Campert: schrijver (1929-2022)
- Paul de Lussanet: kunstschilder
- Hennie Vrienten: popmuzikant van onder meer Doe Maar (1948-2022)
- Charlotte: Charlotte Fisher, destijds de partner van Henny Vrienten

mijn werk, én vooral voor het kind. Want opgevoed worden binnen een slechte relatie is totaal niet goed voor 'n kind.'

Dit dagboek bevat ook heisa in het literaire wereldje vanwege De Nieuwe Revisor, de beruchte aanval van Jeroen Brouwers op jouw schrijversgeneratie.

'Het was niet gericht op mij, wel op veel van mijn oude collega's bij *Propria Cures*, zoals Guus Luijters. Hij had het 't zwaarst te verduren, werd beticht van jongetjesliteratuur, zelfs van fascisme en antisemitisme, wat natuurlijk volkomen lariekoek was. Ik ga in dit dagboek af en toe tekeer tegen Brouwers. Mijn toenmalige uitgever Theo Sontrop zei op een gegeven moment: 'Jeroen Brouwers en jij moeten elkaar ontmoeten, die man houdt van je.' Daar moest ik erg om lachen. Ik denk dat Brouwers een angst en daardoor een afkeer had voor Amsterdam. Misschien wilde hij er wel bij horen, maar hij voelde zich afgevozen. Dan draait het zich om bij mensen, gaan ze de boel neersabelen. Ik vond het maar een zootje, hou helemaal niet van dat polemische gedoe.'

Hou je wel van de feestdagen?

'Het brengt vaak 'n hoop rompslomp en drukte met zich mee. Maar ik heb een sterk plichtsgevoel en ben familiebewust. Dus ik bak met Oud en Nieuw nog steeds olieballen en zorg op één van de kerstdagen voor een diner met familieleden. Maar voor mensen die ongelukkig of eenzaam zijn, kan de Kerstmaand een kwelling zijn met al die tergende nadrukkelijkheid.'

Mensje van Keulen, *Omgelagen dagen, Dagboek 1983-1987*. Verschijnt januari 2026 bij Atlas-Contact. €24,99

Soldaten van Oranje

Ik hou van de oorlog, lees er graag over, heb er zelfs ooit een film over gemaakt, *De Meivliegers* (2009), over onze vliegers die de Duitse bezetter wilden stoppen. Stuk voor stuk allemaal door en door soldaten van Oranje. Maar goed, al dertig jaar, of overdrijf ik nu een beetje, kun je met het hele gezin naar de musical *Soldaat van Oranje*. Is eigenlijk al een vreemde titel, *Soldaat van Oranje*. *Soldaat van Marsepein* klinkt al beter. Ergens in een tent bij Leiden, over een waar-gebeurd verhaal, zeggen ze; over Nederland in de bezettingstijd; Koningin Wilhelmina in Engeland; het verzet, geheimagenten, vriendschap, verraad en heldenmoed. Toneel, zang, dans, muziek, gebracht door een keur aan Nederlandse artiesten, kortom gaat dit zien, een fantastisch spektakel dat u niet mag missen. Vind ik niet, maar zegt de reclame. Dit circus draait al zo lang dat het niet anders kan zijn dan dat er mensen op de wereld rondlopen die de musical meer dan één keer hebben bezocht. Waar zijn we met z'n allen mee bezig?, hoor ik u denken. Maar goed het wordt nog erger, want nu even over de inhoud van dat waar-gebeurde verhaal.

De musical is gebaseerd op het boek *Soldaat van Oranje* van Erik Hazelhoff Roelfzema, het gaat over een paar vrienden – waarvan Erik er eentje is – die tijdens de bezetting vanuit Neder-

land gevlucht zijn naar Engeland. Die allerlei avonturen beleven en die vanuit Engeland met een roeiboot Nederlandse mensen, zijnde geheimagenten, op het Scheveningse strand proberen af te zetten, die zo het verzet proberen te helpen. Het motorschip dat zo'n roeibootje moet afzetten, kan vaak het strand niet vinden, en ook kiepert dat kleine bootje nogal eens om. Maar oké, ze zijn wel goed bezig zou je tegenwoordig zeggen.

Het ergerlijke van het kiezen voor de romanvorm voor al deze avonturen is dat er ook met de waarheid, 'De Ware Toedacht' gesjoemeld wordt. Zo is Erik in het boek de verzinner van het plan van de landingen te Scheveningen, terwijl dat in het echt mede-Engelandvaarder en latere Spitfire-piloot Bob van der Stok is geweest. Ook worden vele tot een goed einde gebrachte spectaculaire acties door de schrijver zelf beleefd, terwijl het in het echt vriendje Peter Tazelaar was die de meeste risico's nam. Er waren meer klachten van direct betrokkenen maar, zoals het oude gezegde luidt: Wie schrijft die blijft.

Was de roman al niet conform de waarheid, zo maakte de speelfilm – er moest per se Paul Verhoeven-seks in – er helemaal een potje van. De musical gaat nog een stap verder, maar dan hebben we het ook over dansen, vrolijk zijn, een stukje beleving. Van de waarheid blijft geen moer meer over. Zo hoort het ook in een musical.

Toch jammer dat zulke mooie verhalen nooit feitelijk gedocumenteerd zijn. Erger nog, door het verstrijken van de tijd, het verdraaien van de werkelijkheid, raakt de waarheid tot stof of nonsens verpulverd. Maar zie... O, zie daar! Begin dit jaar kwam er een nieuw boek uit, *Spion in Smoking*, van Victor Lauren-

tius. Mensen koop dat boek! Het gaat over 'De echte Soldaat van Oranje', zegt wijlen Derk Sauer op het omslag over zijn oom, de hoofdfiguur van deze intrigerende, vlot geschreven biografie: Engelandvaarder en geheimagent Peter Tazelaar. Mensen, lees dat boek, we hebben hem, eindelijk iemand die erbij was! Tazelaar 'all time hero': geen marsepeinen flapdrol, maar een pure held, 'n waaghals, 'n vechtjas, die altijd met Betsy – zijn lievelingspistool – onder zijn kussen sliep. Drankorgel ook, en vrouwenversierder. Hij is de man.

Zijn we nu eindelijk klaar met de 'Soldaat van Oranje'? Nee. En daarom schrijf ik dit stukje. Want het beste verhaal, dat bijna niemand kent, komt van vriendje nummer 3. Maatje van Erik en Peter, dat op hetzelfde stoomschip zat, maar dan weggeloopt tussen de kolen in het stookhok en zo naar Engeland overstak. *Oorlogsvlieger van Oranje*, heet zijn boek. Bent u er nog? Ja, het klopt, er bestaan nu drie verhalen over diezelfde periode, en de laatstgenoemde geschiedenis is van Bob van der Stok: jachtvlieger, Engelandvaarder, Spitfire-piloot, neergeschoten boven Duitsland, gevangengehouden te Polen, in Stalag Luft 3, één van de drie gevangenen uit de film *The Great Escape* (1963) die de ontsnapping overleefde. Vijftig ontsnapte krijgsgevangenen werden op hun vlucht gepakt en op persoonlijk bevel van Hitler geëxecuteerd. Van der Stoks boek verscheen in 1983 bij uitgeverij De Haan. Probeer dat boek eerst maar eens te vinden en maak er daarna, zou ik zeggen, een ijzersterke film van.

Hans Vos

De meeste mensen dolen

Tim Janssens

Orde moet er zijn! Niet voor Paul Dijkman. Volgens deze denker/kunstenaar bestaat er niet zoiets als 'n juiste levenshouding. Wees blij met verschillen en ongelijkheid bij de inrichting van onze maatschappij, schrijft hij in *Het Gelukkige Conflict*.

Vorig jaar maakte Paul Dijkman de Kringprent. In het interview met Renée Simons ter gelegenheid van de uitreiking van de Kringprent gaf Paul een inkijk in zijn denken. Het menselijke thema wordt beheerst door 'dwalen, dolen en zwerven'. Paul is onmiskenbaar veelzijdig. Naast kunstenaar is hij ook publicist en architectuurfilosoof. Hij heeft nu die denklijn verwoord in een meeslepend en enthousiasmerend essay: *Het Gelukkige Conflict*. In dit essay werkt hij het ordenend beginsel van onzekerheid en chaos verder uit.

In een aanstekelijke stijl beschrijft Paul een veelheid van denkbeelden over samenleving, kunst, wetenschap en architectuur. Hij onderscheidt in zijn essay vijf 'basale levenshoudingen' (rationaliteit, idealisme, experimentalisme, lutsaanvaarding en dialoog). Mede aan de hand van die levenshoudingen neemt Paul de lezer mee in een gecondenseerde beschrijving van de ontwikkelingen van onze samenleving van 'jager-verzamelaars' naar het neoliberaal kapitalisme. Deze ontwikkelingen weet hij in

woord en beeld te illustreren met concrete gebeurtenissen in de samenleving, wetenschap, architectuur en kunst.

Een beste of juiste levenshouding is er niet. Samenlevingen zijn gebaat bij een combinatie ervan. De verschillen in opvattingen en perspectief maken volgens Paul het 'leven prettig leefbaar'. Knap weet hij de waaier aan perspectieven en ontwikkelingen (in de samenleving, kunst, wetenschap en architectuur) te verbinden en te vertalen naar de dagelijkse praktijk van leven.

Het Gelukkige Conflict bracht bij mij weer de herinnering boven aan de boeken *Anti-Oedipus* (1972) en *Verschil en herhaling* (1968) van Gilles Deleuze. Niet het onveranderlijke is fundamenteel, maar juist het bedenken en onderzoeken van nieuwe concepten leidt ons verder. Het essay van Paul kan worden gelezen als een pleidooi voor een stads- en samenlevingsopvatting waarin complexiteit en tegenstrijdigheid niet worden gezien als defecten, maar als constitutieve voorwaarden voor ordening. Dit perspectief sluit naar mijn idee aan

bij de Deleuziaanse filosofie. Deleuze benadrukte dat verschil en veelvoud de productieve krachten zijn die nieuwe vormen van denken en organiseren mogelijk maken. Het streven naar één dominante methode van plannen of handelen reduceert de intrinsieke meervoudigheid van stedelijke en maatschappelijke systemen en ondermijnt hun vermogen tot aanpassen.

Paul Dijkman: *Het gelukkige conflict*, uitgeverij Singulier, € 24,50.

ZELFPORET

De verscheidenheid aan stadsontwerpen en ontwikkelingen in de wetenschap en kunst in *Het Gelukkige Conflict* illustreert daarom dat conflicten, zoektochten en afwijkingen functioneren als een 'ri-zoom' – een netwerk van instabiliteit waaruit juist nieuwe esthetische, ruimtelijke en sociale configuraties kunnen ontstaan.

Er zijn in de woorden van Paul geen 'foute of goede opvattingen, wel gematigde, fanatieke en extreme'. In onze samenleving vormen gematigde opvattingen het bindweefsel dat groepen en individuen bijeenhoudt. In deze optiek is 'tolerantie niet zozeer een geschenk aan anderen, het is vooral een geschenk aan onszelf', aldus Paul.

Eerste Kerstdag in het Verpleeghuis

Marjoleine Oppenheim

‘Zullen we dan maar? Ben je zover?’ Hij had z’n jas aan en stond met de boodschappentas waarin de twee schalen stoofpeertjes, bij de voordeur, sleutel in z’n hand.

‘Ja, bijna,’ zei ik, en verontschuldigend: ‘We blijven maar een uurtje, je zal zien, het is zo voorbij.’ Ik sta al jaren in de: ‘ja, bijna’-stand als het op tijd komen betreft, en daar was sinds een jaar: ‘het duurt niet lang, je zal het zien’ – het verpleeghuis waarin m’n vader zat – bijgekomen.

Jas aan en tas gepakt. Deur dicht. Trap af, op weg naar het kerstdiner met de hele afdeling ‘Leven op de kleine groep’ in het Fawlt Towers-verpleeghuis te Amsterdam Oud-West.

Bovendien, met elkaar leven klopte min of meer voor de hele groep, maar niet voor mijn vader. Die had een broertje dood aan de overige meer dementerende leden van z’n groep. Ze hadden me daar verzekerd dat dit over zou gaan, maar daar merkte ik tijdens m’n wekelijkse bezoeken verdomde weinig van. Er was wel enige verbetering, want in het begin van zijn verblijf wilde hij dood en dreigde hij dat hij zich midden op Rijksstraatweg 1 zou installeren met zijn rug naar het verkeer om zichzelf te laten overrijden door de eerste de beste vrachtauto van Van Gend & Loos. Die doodswens ging gelukkig over nadat ik de Levenseindekliniek gevraagd had langs te komen. Na een serieus gesprek was het klaar.

‘En’, vroeg ik, ‘Hoe ging het gesprek? Heb je concreet je doodswens kunnen bespreken?’

‘Ik zie er voorlopig vanaf’ zei hij. ‘Gelukkig pap,’ antwoordde ik en streelde z’n droge zachte hand – niet vergeten een crèmeje op te smeren straks. ‘Ik vind het fijn dat je er bent, ik zou je missen.’

Maar nu, een half jaar later, was er iets anders aan de hand. Wanneer ik langsfietsde om een kopje thee met hem te drinken in de huiskamer, dan kon hij zomaar halverwege een gesprek met een breed armgebaar zeggen: ‘Kijk nou eens om je heen, met wie van deze mensen kan ik nog een goed gesprek voeren? Het is hier net Sartres “Huis Clos: L’enfer c’est les autres”. De hel, dat zijn de anderen.’ ‘En mevrouw Gé dan? Je zei dat ze zo goed kon luisteren?’ zei ik. ‘Ze zegt al maanden niks meer terug, ik kan net zo goed tegen het Wedgwood-servies praten,’ pruttelde hij. En ja, goedbeschouwd kon ik ‘m geen ongelijk geven. Daar zat-ie, onvrijwillig opgescheept met mensen die hij niet zelf had uitgekozen, 92 jaar na een vol en rijk leven, de resterende tijd te verpieteren. Bij momenten leefde hij groots op, tot de voor mij bekende luidruchtig enthousiaste vader. Tenniswedstrijden U.S. Open, Wimbledon, kampioenschappen schaatsen en de eindeloze Ankie van Grunsven-achtigen in de door hem zo geliefde paardendressuur-proeven. Een oude man in makkelijk te verschonen kleding en schoeisel met klittenbandsluiting. En een sta-op stoel.

Deze Eerste Kerstdag zouden we even aanschuiwen bij het kerstdiner. En vandaar dus de twee schalen stoofpeertjes, makkelijk te eten en licht constiperend.

Na een korte autorit stapten we uit bij het gebouw, tikten de code bij de ingang in en stapten in de lift naar de vijfde verdieping. In het licht van de tl-buizen leek mijn man tien jaar ouder, ikzelf waarschijnlijk ook in zijn ogen. We spraken niet, een lichte somberheid overviel ons.

Bij de vijfde stapten we uit, opnieuw een toegangscode, beklemming be kroop me. Het was wel

erg gesloten, zo’n gesloten afdeling. Maar verderop, in de buurt van de gezamenlijke woonkamer klonken de kerstliedjes vrolijk, en toen ik m’n hoofd om de deur stak en m’n vader me zag en vrolijk zwaaide maakte het natuurlijk ook niks meer uit allemaal. De lange tafel waaraan zijn zes medebewoners en een paar familieleden, was feestelijk gedekt met veel rood en groen, kersttakken en kaarsen. De verlichting was knus. De andere bewoners hadden kleine kersthoedjes op, m’n vader niet natuurlijk. Er stond van alles op tafel aan kerstachtige gerechten. En iedereen had een goedgevuld bord voor zich staan met al voorgesneden groente, appelmoes en wat stukken vlees. ‘Biefstuk maken we.’ Kelly, de enige verzorgende waar mijn vader op gesteld was, had het vol enthousiasme aangekondigd.

Aan het hoofd van de tafel troonde Gerrit. Een grote man met houterige gebaren, waar de andere bewoners gewoonlijk iets van achteruit deinsden. Hij had een groen punthoedje op, waaraan een rood kwastje dat op de maat van zijn bewegingen meedeed. We schoven aan naast m’n vader en stonden op het punt om enige groentes op ons bord te scheppen, toen ik uit mijn ooghoek Gerrit zonder aankondiging met zijn bovenlijf en gezicht voorover in zijn bord zag storten.

Even viel er een stilte, keken de medebewoners op vanwege het onverwachte, maar omdat het liedje ‘De herdertjes lagen bij nachte’ gezellig doorspeelde, keuvelden ze direct weer verder. Mijn vader merkte simpelweg op: ‘Ach, kan gebeuren’, en nam een hapje appelmoes. Er klonk een rochelend geluid uit Gerrit. ‘Oh mijn god, hij stikt, Heimlich snell!’ Verzorgende Kelly probeerde Gerrit vanuit zijn bord omhoog te trekken en een collega sloeg haar armen om hem heen om de fameuze greep toe te passen. Ze kwam er niet bij. Gerrit was te groot en te zwaar. ‘Draai één één twee,’ zei ik tegen

mijn man, die ogenblikkelijk de kalme juffrouw van de Alarmcentrale aan de lijn kreeg. Hij luisterde kort en gebod Gerrit buiten op de gang te leggen zodat hij hartmassage kon toepassen, in afwachting van de ambulance. Daar ging Gerrit, we sleepten hem onder het koude licht van de tl-buizen de gang op, waar zijn hart op

De doodswens ging gelukkig over nadat ik de Levenseindekliniek gevraagd had langs te komen

gang werd gehouden door mijn man, met de verzorgenden handenwringend eromheen.

In de woonkamer was er plots leven in de bewoners van ‘Leven op de kleine groep’ gekomen, na een tweede glaasje wijn dat de doorgaans stille mevrouw Van Echteren ruim had uitgeschonken. Hoorde ik daar mijn vader geanimeerd vertellen hoe zijn zwager Walter na een familie-kerstdiner

even na de koffie in het crapaudje naast de haard in slaap scheen te zijn gevallen en pas na een half uur zó ver onderuitzakte dat de familie er toen pas achter kwam dat-ie overleden was? Dat de val die hij maakte over een haaghindernis van meer dan tweemetertwintig met zijn paard Hercule tijdens de Military van Boeke-

lo vele malen erger was geweest dan rustig heengaan tijdens een kerstdiner?

Ja, hoor, hij was helemaal in zijn element en vertelde met bijbehorende klakken paardengeluiden hoe hij de immense hindernis genaderd was, nog even aanzette, vol uit zijn stijgbeugels ging en na de haag voorover gelanceerd werd om meters verder terecht te komen. Hercule ter plekke afge maakt, want een gebroken been. Ja, dat was nog eens een rotsmak geweest, hij had ook wel dood kunnen zijn geweest. Er ontstond een geanimeerd gesprek over de verschillende tragische ongelukken die andere tafelgenoten zich herinnerden.

We waren plots toehoorders van een licht geda-teerd maar geanimeerd dinertje tussen keurige disgenoten. De situatie op de gang een non-gebeurtenis voor de tafelgenoten binnen.

Godzijdank, er stormden nu drie brancardiers met achter zich twee brandweermannen het hel-verlichte gangpad op. Razendsnel haalden ze hun life saving-apparatuur tevoorschijn, schoven ons opzij, en binnen twee minuten werd de uitgestrekte Gerrit tot wederopstanding geshockt. Een enorm stuk vlees schoot uit zijn keel vlak langs het gezicht van een hulpverlener. ‘Aha,’ zei die, ‘daar is de boosdoener, een slecht gekauwd biefstukje voor de Kerst, dat maken we vaker mee.’

Opgelucht omhelsden we elkaar en alle ganggenoten. Binnen klonk een nieuw kerstliedje. Gerrit keek verbaasd om zich heen. Opstaan lukte niet. Voor de zekerheid ging hij op de brancard vastge-spt een nachtje mee naar het ziekenhuis ter observatie. Hij leek het leuk te vinden en zwaaide naar ons.

En nadat we m’n vader een kus hadden gegeven vertrokken we naar huis. Bekaf.

De volgende ochtend belde de afdelingsmanager ‘Leven op de kleine groep’. Hij bedankte ons. Aarzelend vertelde hij dat de familie van Gerrit een klacht zou indienen. Hij had natuurlijk verbaasd gereageerd. Ze bleken een niet reanimeren-formulier te hebben getekend.

Binnen twee minuten werd de uitgestrekte Gerrit tot wederopstanding geshockt

ILLUSTRATIE CHATGPT40

Fotograaf van kunstenaars

Op 21 november j.l. werd op De Kring de nieuwe Kringprent gepresenteerd, het iconische beeld van John Lennon en Yoko Ono in bed, in het Hilton-hotel. Fotograaf Nico Koster (85) maakte deze foto voor De Telegraaf in 1969. Thessa van der Voort sprak met hem over de totstandkoming van de foto en over zijn leven.

FOTO SAAR SONEPOUSE

Nico Koster werd op 18 oktober 1940 geboren in de Transvaalstraat 46 in Amsterdam-Oost. Een doodgewone bijzondere Amsterdamse jongen. In de traditie van die andere in Oost geboren jongens, als Karel Appel, Johan Cruijff, Pietje Keizer en Sjakie Swart. Van de oorlog weet hij zich nog haarscherp te herinneren dat de joodse familie van tweehoog werd afgevoerd, en hij van de vader des huizes het speelgoed van hun zoontje kreeg. Het bombardement op de Gasfabriek in Amsterdam-Oost is nog zo'n herinnering uit die tijd. Een gigantische fik was het, in de ogen van de kleine Nico.

Fotograaf in de dop

Van de bevrijding herinnert hij zich vooral de bananen, pinda's en kauwgom die hij van de Canadese soldaten kreeg. Kort daarna, toen hij aan de hand van tante Mien op de Middenweg bij Frankendael liep, zag hij, voor het eerst na al die in duisternis gedompelde jaren, dat de straatlantaarns gingen branden. Een magisch moment. Hij ervoer een ultiem gevoel van schoonheid. Daar, midden in de Watergraafsmeer, werd een liefde voor het *clair obscur* geboren, die de fotograaf in de dop nooit meer zou verlaten. Als kind keek hij al met de ogen van een kunstenaar. Na de Ulo ging hij naar de Amsterdamse Grafische School in de Dintelstraat, waar hij werd opgeleid tot lithograaf. Het was de bedoeling dat hij als beroep beeld dragers voor de cliché-industrie zou vervaardigen. Maar het bloed kroop waar het niet gaan kon. Op zijn vijftiende had hij na lang zeuren zijn eerste camera gekregen. Een Agfa Silette, waar hij sindsdien onafscheidelijk van was.

De Telegraaf

Zijn eerste baan was in het Laboratorium voor Elektronenmicroscopie aan de Mauritskade. Na zijn militaire dienst – waar hij tot zijn vreugde bij de Fotodienst werd ingedeeld – kreeg hij een tip van een tante die een advertentie had gelezen,

waarin *De Telegraaf* reproductie-fotografen zocht. Zij had dit verbasterd tot reportage-fotografen, en dat leek de jonge Koster wel wat. Hij werd aangenomen en moest tot zijn schrik met cliché-machines werken om beeld dragers op zinken platen te zetten. Niks reportagefotografie dus. Terwijl hij dit vervelende werk deed, dacht hij maar aan één ding: hoe kom ik op de fotoredactie terecht.

Hiervoor moest hij wachten tot 22 november 1963, de dag dat Kennedy werd vermoord. Hij kwam op het lumineuze idee om met een stapel vers gedrukte kranten – met een foto van de moord prominent op de voorpagina – bij de uitgang van het Tuschinski-theater te gaan staan. Vervolgens drukte hij de verbouwereerde bioscoopbezoekers, die nog niet van het wereldnieuws op de hoogte waren, een krant in de hand en fotografeerde pijlsnel hun onthutste gezichten. Een gouden greep die zijn verdere levensloop zou bepalen. Zijn foto's kwamen in de krant en hij kreeg van hoofdredacteur Stokvis te horen dat hij – naast zijn werk op de reproductie-afdeling – voortaan als invaller op de fotoredactie mocht werken.

Onder kunstenaars

Hierna ging het bergopwaarts en kon hij de cliché-machines al snel vaarwel zeggen. Zijn belangstelling ging uit naar de kunstredactie, en binnen de kortste keren mocht hij als fotograaf mee op pad met de toenmalige kunstredacteur Ed Wingen. Een van zijn eerste reisjes was naar Assen, waar Corneille de deuren van het Provinciehuis aan het beschilderen was. Het maakte diepe indruk op de jonge fotograaf, en een levenslange fascinatie voor kunstenaars was geboren. Torenhoog keek hij in het begin tegen ze op, niet vermoedend dat diezelfde Corneille decennia later

zijn beste vriend zou worden. Vele andere kunstenaars zou hij in zijn *Telegraaf*-periode met zijn camera vastleggen. Om er maar eens enkele te noemen: Aat Veldhoen, Anton Heijboer, Jan Sierhuis, Paul Citroen, Paul de Lussanet, Anton Martineau, Lottie van der Gaag, Karel Appel, Constant, Eugène Brands en ongeveer de hele Cobragroep. Over diverse van deze kunstenaars heeft hij fotoboeken gepubliceerd.

John en Yoko

In 1969 liep hij Henk van der Meijden op de gang bij *De Telegraaf* tegen het lijf. Die vroeg hem om mee te gaan naar de Utrechtsebrug om John Lennon en Yoko Ono te verwelkomen en te begeleiden naar het Hilton Hotel. Bij aankomst daar was zo ongeveer de hele Nederlandse pers vertegenwoordigd. John en Yoko zouden, als vredesboodschap, in een speciale suite een week lang in bed blijven. Nico had het geluk dat van der Meijden bij Hans Boskamp van EMI had afgedwongen dat *De Telegraaf* iedere dag een uur mocht komen interviewen en fotograferen. Zo kon de unieke reportage die Nico van het kunstenaarsstel maakte, ontstaan.

Hij kreeg de smaak van het kunstenaarswereldje te pakken en begon met zijn vrouw Marian Jaski, die ook bij *De Telegraaf* werkte, een samenwerking met Mia Husstege. Galerie Husstege-Jaski op de Westermarkt was geboren. Daarna heeft hij nog met Martin Fagel een galerie in de P.C. Hooftstraat gerund. Na een korte periode bij de kunsthandel van Jacob Brink op de Prinsengracht, was de tijd rijp voor een eigen galerie. Het zou Galerie Jaski in de Spiegelstraat worden, die tot vandaag de dag nog steeds, onder de bezielende leiding van Robert van der Ham, bestaat.

Zakenpartner

Door een toeval kwam hij, op een vlucht naar New York, waar hij Karel Appel moest fotograferen, naast de beroemde tennisser Tom Okker te zitten. Hoe hij het geflikt heeft is een raadsel, maar hij wist een aanvankelijk stuurse Okker, die het liefst alleen had willen zitten, gedurende de vlucht enthousiast te maken voor de kunsthandel, als een ideale manier om je geld te beleggen. Gewapend met twee tennisrackets en een nieuwe zakenpartner rijker, verliet Nico het vliegtuig.

Na zijn scheiding van Marian Jaski, bij wie hij inmiddels twee kinderen, Nicole en Kristiaan, had gekregen, verliet hij de boerderij in Wijdenes en vestigde zich in Amsterdam.

Kroegen en De Kring

Als vrije jongen was de verleiding groot. Op iedere hoek van de straat zat wel een café. Als de galerie sloot, eerst maar eens naar Petit Bordeaux op de hoek van de Keizersgracht om daarna af te zakken naar Heuvel. Het waren de jaren waarin het kunstenaarsleven zich in de kroegen en op De Kring afspeelde. En Nico, die nam er gretig aan deel. Na op verschillende adressen in de binnenstad te hebben gewoond, waaronder drie huizen op de Prins Hendrikkade, kocht hij samen met een aantal andere kunstenaars een atelier in een nieuwbouwproject aan de Nieuwendammerkade in Amsterdam-Noord. Hij is er nooit meer weggegaan en woont er in een, van de plinten tot het plafond, met kunst gedecoreerd huis, omlijst door een origineel Tuschinski tapijt. Je komt er ogen te kort. De foto's waarmee hij de Zilveren Camera en de World Press foto heeft gewonnen, hangen er prominent aan de muur.

De inmiddels 85-jarige Koster is creatiever dan ooit en heeft onlangs nog een prachtig fotoboek over Sail Amsterdam gepubliceerd. Zijn lens is nog altijd zijn venster op de wereld.

Daar, midden in de Watergraafsmeer, werd een liefde voor het *clair obscur* geboren, die de fotograaf in de dop nooit meer zou verlaten

Expositie Kringplank met jong talent

Twee beeldend kunstenaars en één fotograaf. Alle drie maken ze werk speciaal voor De Kring. Onder de noemer 'Kringplank' presenteert De Kring voor de tweede keer jong talent aan de oude muren van De Kring.

Annephine van Uchelen

'Als jonge kunstenaar mag ik zomaar werk hangen aan de muren van dit oude instituut,' zegt kunstenaar Tom Alon. 'Die muren dragen zoveel historie mee.'

Kringplank is een initiatief van de Kunstcommissie voor jonge, talentvolle kunstenaars die een steuntje in de rug kunnen gebruiken. Uit een ruime selectie viel de keuze op beeldend kunstenaars Amber Schaafsma (Amsterdam, 1998), Tom Alon (Haifa, 1998) en fotograaf Tim Vergouw (Amsterdam, 1997). Op De Kring krijgen ze een 'springplank' in de vorm van een expositie met begeleiding door zogenoemde mentoren, de kunstenaars Margot Berkman en Mark van den Brink.

Wat is er logischer dan de schat aan kunstervaring op De Kring in te zetten om de nieuwe generatie verder te helpen? Berkman: 'Vroeger vond ik de gesprekken met oudere kunstenaars aan de Kring-bar inspirerend. De vrijheid van mijn kunstenaarsbestaan werd bevestigd. Ik vind het noodzakelijk dat verschillende generaties van uiteenlopende disciplines met elkaar in dialoog blijven.'

Drie talenten

En dan de kunstenaars zelf. Ze zijn alle drie twintiger, net afgestudeerd, en vielen tijdens hun opleiding al op. Tot zover de overeenkomsten. Het werk dat ze speciaal voor De Kring maakten is van tevoren niet met elkaar afgestemd, en ze kregen alle vrijheid. Toch matchen stijl, sfeer en kleurstelling wonderwel.

'Een aantal van mijn schilderijen in de expositie hebben een barsetting,' vertelt Amber Schaafsma. 'Dat de werken nu tegenover een bar hangen sluit mooi aan. Zelfs de koperen Kring-lampjes boven het biljart lijken ervoor gemaakt.' Schaafsma vat haar werk samen als donker, figuratief en raadselachtig. 'Ik onderzoek de delicate balans tussen romantiseren en ironiseren. Een sigarettenpakje van keramiek dat dient als asbak is een perfecte metafoor, zowel romantisch als ironisch. De esthetiek van het roken wordt daarmee zowel verheerlijkt als verguisd, een paradox dus. Die vertaalslag probeer ik ook in mijn werk te maken.'

Mensen komen op Schaafsma's schilderijen niet voor. 'De plekken

waar mensen komen intrigeren me meer, zoals een bar of een hotel. Zelden zijn de locaties functioneel en de plek doet nèt niet wat het moet doen. De mensen zijn al weg of moeten nog komen.'

Noodweer

In aanloop naar de expositie kregen de kunstenaars te maken met griep rond de deadline, de onverwachte verhuizing naar een ander atelier, en Vergouws planning viel letterlijk in het water. Vol goede moed vertrok de fotograaf op de fiets naar Rome, vastbesloten om op reis zijn Kring-serie te schieten. Zijn foto's zijn een weerslag van zijn reizen, waarbij hij de onderliggende emotie vangt. Het liep anders. Vanaf dag één regende het pijpenstelen, niet ideaal om foto's te maken. Tot dat ene moment in de Alpen: 'Opeens trok de regen weg en werden prachtige bergtoppen zichtbaar! Met de camera in één hand maakte ik al fietsend snel een foto. Die vluchtige manier van werken en het moment vastleggen is vaak hoe mijn beelden ontstaan. Ik verplaats niets, ik regisseer niet.' Het indrukwekkende resultaat hangt in groot formaat op De Kring en neemt de kijker mee de bergen in. Droog en wel.

Gestolen momenten

Net als Tim heeft Tom Alon een vluchtige werkwijze. 'Dat ik snelle schetsen maak met langzaam drogende olieverf voelt bijna illegaal,' vertelt Alon. 'Door deze zware verf met een historische lading op een snelle, onconventionele manier te gebruiken, ontstaat er ruimte voor speelsheid. Ik maak mijn kunstwerken als in één adem. Zo kan ik de vluchtigheid van het moment vangen.' Alon schildert vaak wat zij ziet als zij bij Amsterdamse huizen naar binnen kijkt. 'In die "gestolen momenten" zie je soms intieme scenes, zoals een stel dat aan het koken is of een vrouw die zich opmaakt in de spiegel. Die externe blik, de mogelijkheid dat iemand je observeert, vind ik intrigerend.'

VandenEnde Foundation

De steun van de VandenEnde Foundation voor Kringplank is met de focus op talentontwikkeling, ondernemerschap en het toegankelijk maken van kunst een logische.

Dat de drie kunstenaars hun springplank volop hebben benut is te zien in de prachtige tentoonstelling die ze hebben ingericht.

Kringplank is tot 20 februari 2026 op doordeweekse dagen te zien vanaf 17.00 uur. Hou de website in de gaten voor rondleidingen.

Tim Vergouw, Alps I, 2025

Tom Alon, Selfie (stripes), olieverf op papier

Amber Schaafsma, At your earliest convenience

Personeelsportret

De (voorlopig) laatste aflevering van deze rubriek sluiten we letterlijk en figuurlijk af met een uitsmijter: André Andreas, de innemende vrijdagportier die altijd klaarstaat met een praatje en schaaltes drop en pepermunt. Voor dit interview komt hij op zijn vrije dag kletsnat van de regen aan op De Kring, maar hij blijft er vrolijk onder. 'Ik heb vroeger op de fiets kranten bezorgd, daardoor ben ik nu immuun voor regen en kou.'

FOTO JEROEN KOOLBERGEN

Naam: André Andreas

Leeftijd: 66, wordt eind december 67

Woonplaats: Amsterdam-Zuidoost

Opleiding: LTS, Havo, Fotovakschool, alle certificaten in de grafische wereld

Functie: host/portier op de vrijdag

Relatiestatus: single, heeft twee zonen uit een eerder huwelijk

Hoe lang werk je op De Kring en hoe ben je hier terechtgekomen?

'Ik werk nu ruim drie jaar op De Kring. Maar hoe ik hier terecht ben gekomen is een interessanter verhaal. Ik werkte bij KLM Cargo tot ik in 2019 een herseninfarct kreeg. Daarvoor had ik dertig jaar in de grafische wereld gewerkt, maar dat was ik op een gegeven moment zat. Toen ben ik de horeca ingegaan en heb ik een tijd als leidinggevende bij Van der Valk gewerkt, en daarna als logistiek medewerker bij KLM Cargo. Na mijn herseninfarct, waarvoor ik twee weken op de intensive care heb gelegen, ben ik arbeidsongeschikt verklaard. Ik was eenzijdig verlamd maar ik heb keihard gewerkt om mijn fysieke functies weer terug te krijgen. Ik kon niet meer lopen, mijn handen niet meer gebruiken. Dat is gelukkig allemaal bijgetrokken. Maar teruggaan naar mijn oude baan zat er niet meer in.

In die tijd leerde ik een medisch specialist kennen, een Kring-lid, en hij vroeg of het me niet leuk leek om op De Kring te gaan werken. Ik wilde heel graag weer aan de slag, stilzitten is niets voor mij, en heb toen een open sollicitatie naar De Kring gestuurd en werd aangenomen. Behalve de receptiedienst op de vrijdag doe ik ook borrels en partijen hier.'

Doe je ook nog iets naast je werk op De Kring?

'Ja, ik ben vrijwilliger bij het Marionetten-theater, waar ik bartender ben. En verder sta ik ook achter de bar bij bioscoop Rialto op de Ceintuurbaan. Dat doe ik omdat ik van reuring hou. En ik hou van kunst en cultuur. Ik heb trouwens altijd naast mijn reguliere baan vrijwilligerswerk gedaan. Theatertechniek, filmoperateur, zaalbeheer. Toen ik twee jaar gedwongen thuis zat na mijn herseninfarct, heb ik enorm veel certificaten gehaald, zoals *Deutsch am Arbeitsplatz*, Engels voor beginners en gevorderden, begrijpend lezen, gastheerschap, hoe om te gaan met tegenslagen, je kunt het zo gek niet bedenken of ik heb er een certificaat in... En verder fotografeer ik en schilder graag, vooral in de stijl van Pop-art. Ik doe het voor mezelf, maar er is me al gevraagd om ze hier eens op De Kring te exposeren. Wie weet.'

Is het hier anders dan in de reguliere horeca, wat vind je van de sfeer?

'Bij Van der Valk was het natuurlijk anders dan op De Kring, dat was echt heel commercieel. Alles wat ik daar heb geleerd, laat ik hier los. Mijn werk is bij de receptie, en ik bemoei me niet met alles wat ik fout zie gaan bij de bar. Maar de sfeer hier vind ik erg leuk, ook vanwege de interesse van de leden in kunst en cultuur. En het sociale aspect. Als ik merk dat iemand er allenig uitziet, maak ik even een praatje met die persoon. Werken hier is voor mij geen verdienmodel, ik krijg een WIA-uitkering en straks mijn pensioen. Ik doe het vooral voor mijn plezier.'

Heb je weleens iets heel leuks of juist iets heel vervelends meegemaakt?

'Ik maak eigenlijk voortdurend leuke dingen mee. Ik krijg allerlei verhalen te horen, mensen blijven vaak nog even een praatje met me maken. Sommigen zijn heel openhartig over persoonlijke zaken, scheidingen, nieuwe relaties, kinderen enzovoorts. Wat ook weleens gebeurt is dat een vrouw zegt: 'Ik kom even bij jou staan, André, want ik heb even geen zin in die man aan de bar.' Echt vervelende dingen maak ik hier niet mee, je hebt soms wel lastige personen die naar binnen willen. Je moest eens weten hoeveel mensen ik wegstuur aan de deur, groepjes toeristen bijvoorbeeld of mensen die hier niets te zoeken hebben. Ik doe dat een beetje op gevoel. Sommigen vinden dat ik te veel niet-leden binnenlaat, maar ja, je kunt gewoon online een kaartje voor de vrijdag kopen. Dus dan kan ik moeilijk zeggen dat ze maar weer naar huis moeten. Bedreigd voel ik me eigenlijk nooit, en als dat wel gebeurt, kan ik er altijd iemand bijhalen.'

Heb je vrienden gemaakt hier? Zie je het personeel van De Kring ook buiten De Kring?

'Nee, ik heb wel veel telefoonnummers van leden, maar ik zie eigenlijk niemand van De Kring buiten mijn werk om. Ook geen andere personeelsleden. Ik hou privé en werk gescheiden. Ik zie en spreek iedereen hier.'

Ben je van plan nog lang hier te blijven?

'Tja, dat ligt aan de directie. Ik ben straks 67, maar ik zou graag willen doorgaan op de vrijdag. Dus was mij betreft blijf ik hier nog lang werken.'

Tjadine Stheeman

Het driekwart-volle glas

Joost Nijsen (voorzitter)

Hoe zat het ook alweer, de pessimist is realistischer dan de optimist? Daar is veel voor te zeggen. Zelf vecht ik al levenslang tegen mijn optimisme, maar het wil maar niet lukken die roze bril af te zetten. Het grenst ook aan naïviteit natuurlijk, overal maar het beste van te verwachten. *On a personal note:* toen ik in 1997 Uitgeverij Podium oprichtte, was ik er zeker van de uitgeverij binnen enkele jaren uit te bouwen tot 'de nieuwe Bezige Bij'. Is dat maar ten dele gelukt, achteraf is vooral bizar dat mijn medewerkers en ik er jaar in jaar uit goed van konden eten, en er ook nog eens poëzie en debuten bij uitgaven.

Net zo veel verwachtingsvolle blijmoedigheid is benodigd bij het besturen van De Kring. Zodra een glas bier of wijn halfleeg is, kun je aan onze bar gewoon vast een vol glas bestellen (dóe dat! We schenken ook 0%!). Maar met dat *figuurlijke* halflege glas ligt het ingewikkelder. Je kunt wel willen dat de Sociëteit golft van 't blond schuimend bier – ach, Rob de Nijs, waar bestu bleven? – tussen droom en daad staan altijd weer wetten in de weg en praktische bezwaren (Rob de Nijs, Egidijs en Elsschot in één zin, de eindredactie zal het me zeker ontraden – *nee Joost, ik vind het vergezocht maar wel leuk – JK*).

Alleen al daarom, toch nog realistisch, redeneer ik ook ten aanzien van De Kring niet vanuit een vol, maar een halfvol glas. En dat is al heel wat, als je de uitdagingen ziet waarvoor we ons gesteld zien: veranderingen in het nachtleven, dalende alcoholconsumptie, inflatie, concurrerende vrijetijdsbestedingen, noem maar op.

Evenwel, met ons alerte bestuur en onze bezielende organisatie, besloten we na uitgebreide verkenningen dat er reële mogelijkheden liggen dat glas de komende jaren tenminste voor driekwart vol te krijgen. Zodat we minder kwetsbaar worden voor eventuele tegenslagen, en kunnen investeren in groei.

Om dan toch even, hoe ongezellig ook met de feestdagen voor de deur, naar het beleid te wandelen: tijdens dit schrijven voltooiden bestuur en directie een beleidsplan voor de komende 5 jaar, met bijhorende fasering en jaarplannen. Daaraan gingen grondige verkenningen vooraf, waarbij direct en indirect vele leden betrokken waren, via de gevoerde dialogen, de ALV's, de geïnstalleerde werkgroepen, en *last but not least* de spontane adviezen van individuele leden in de wandelgangen. Uiteindelijk heeft het bestuur de verantwoordelijkheid, gevoed door al die wijsheid en opbouwende kritiek, knopen door te hakken en de koers te bepalen voor de komende jaren.

Het verheugt me hier te benadrukken, dat we dat halflege glas niet verder leeg laten lopen - dat zou namelijk ook kunnen, een krimpbeleid dat ons terugsnoot naar zo'n vereniging waarbij de leden zelf achter de bar staan en bitterballen frituren en af en toe een kunstje doen. Evenmin willen we recapitulieren en verhuizen naar een goedkope loods aan de rand van Amsterdam, of intrekken bij een zusterclub. Nee! We gaan voor de continuïteit van een sociëteit die al meer dan een eeuw in hartje Amsterdam stormen trotseert, en aanhoudend een warm honk biedt aan allen actief in, of met liefde voor, kunst, cultuur en wetenschap. En gaan dus lustig voort met leden werven, gestimuleerd door de gunstige ledenontwikkeling van 2025. En daarmee opteren we niet voor brute kostenanering (zijn ware pessimisten dol op!) maar omzetverhoging. Via nieuwe leden, die zowel bijdragen aan contributie-omzet als horeca-omzet. Via stimulering en dienstverlening aan de huidige leden. Ook: via meer commerciële zaalhuur, en de acquisitie van subsidies en schenkingen via een daartoe in oprichting zijnde stichting met ANBI-status.

Dit alles met een programmering die dit jaar vele hoogtepunten kende, avond na avond de meest uiteenlopende bijeenkomsten, gestuurd en begeleid door tal van inventieve leden. Daar enkele voorbeelden van noemen is verleidelijk, maar allen zijn ons even lief, en de complete lijst zou *de Kringkrant* op een Rolodex doen lijken (yep, alleen Boomers gebruiken nog dat woord).

Belangrijkste is, voor hier en nu, dat we vanuit die grondige analyse alle mogelijke zwakke en sterke punten onder ogen zagen, alle kansen en bedreigingen op een rij hebben gezet, en ons mooie schip zonder fatale averij naar 2030 verwachten te loodsen (en vandaar naar 2035, 2040, et cetera). Ondertussen sturen we bij waar nodig is, en als iets de laatste jaren duidelijk werd, is dat de leden zich daar nauw bij betrokken zullen blijven voelen, en kunnen helpen te voorkomen, dat Titanic De Kring op een ijsberg zal stoten.

Leve het driekwart-volle glas. Leve jullie allen. Leve De Kring.

Fiets mee met *De Binnenbanders!*

Heb jij een racefiets en zin om samen met andere Kring-leden op pad te gaan? Sluit je dan aan bij *De Binnenbanders* – de wielrenclub binnen De Kring.

We fietsen regelmatig (zonder strakke planning) in en rond Amsterdam. Vaak met een leuke culturele stop onderweg, en natuurlijk met een drankje na afloop om de rit te evalueren. Iedereen is welkom: mannen én vrouwen, fanatiekelingen én rustig-aan-rijders. Wie zin heeft, doet een voorstel voor dag, tijd en route – en wie kan, haakt gewoon aan.

Hoe het begon

De Binnenbanders ontstonden in mei 2020, midden in de COVID-lockdown. Yvonne van Dormael, Herb Prooy en Joop Haring traptten het initiatief af. Inge Wallage bedacht de naam, en Joop werd later het vaste aanspreekpunt voor nieuwe leden. Tijdens een online gesprek bleek dat iedereen een racefiets had – en aldus is deze Binnenkring geboren.

Het eerste jaar was meteen een succes. Het weer was prachtig, er was weinig anders te doen, en dus fietsten we volop: zwoele zomeravondritjes door Noord, stops bij de kerk in Broek in Waterland, een drankje in de haven van Volendam – altijd met een mix van inspanning, ontspanning en gezelligheid.

Later werd de groep iets kleiner (de fanatieke doorfietsers namen het voortouw), maar inmiddels is er weer nieuw leven in de club geblazen.

Wat we doen

Ons motto: samen fietsen is het leukst! Soms een lange rit, soms een kortere met een terrasje of een bezienswaardig-

heid onderweg. We reden dit jaar onder andere: de Ronde Hoep vanuit Ouderkerk aan de Amstel, het Kopje van Bloemendaal, de Ringvaart rond Schiphol (70 km), en vanuit Amsterdam-Noord een rondje Monnickendam.

Maar we zijn nog lang niet uit gefietst en er is nog zoveel te zien! De routes rond Amsterdam zijn eindeloos

– en er is altijd iemand die ongeveer even snel (of langzaam) fietst als jij.

Ook nu de dagen wat korter worden, zijn er vast nog *diehards* die een mooie najaarstocht willen maken. En in het voorjaar gaan we natuurlijk weer fris van start.

Joost van Hövell

Meedoen?

Stuur een mailtje naar Joop Haring (joopharing@kpnmail.nl) of een WhatsApp-berichtje naar 06-28652809. Joop voegt je toe aan de WhatsApp-groep – en klaar ben je om mee te trappen! Tot snel op de fiets *De Binnenbanders* De Kring-wielrenclub

De favoriete Kerstpopsongs van Tom Blomberg

Zijn dit wel Kerstnummers? Goed luisteren!

1. **Roy Orbison:** 'Pretty Paper' (1963)
2. **The Ronettes:** 'Sleigh Ride' (1963)
3. **Bing Crosby:** 'Do You Hear What I Hear?' (1963)
4. **Andy Williams:** 'It's The Most Wonderful Time Of The Year' (1963)
5. **Chris De Burgh:** 'A Spaceman Came Traveling' (1975)
6. **The Pretenders:** '2,000 Miles' (1983)
7. **The Pogues:** 'Fairytale Of New York' (1987)
8. **Cliff Richard:** 'Mistletoe And Wine' (1988)
9. **Britney Spears:** 'My Only Wish (This Year)' (2000)
10. **The Killers:** 'Joseph, Better You Than Me' (2007)
11. **Justin Bieber:** 'Fa La La' (2011)
12. **Kylie Minogue:** '100 Degrees' (2015)
13. **Katie Melua:** 'A Time To Buy' (2016)
14. **Robbie Williams:** 'Bad Sharon' (2019)

KRINGKOKKERELLEN

Hazenpeper

Ronald Hoebe

De moord op John F. Kennedy is het onderwerp van een podcast die ik beluister. Ik ben bij aflevering 44, met meer dan driehonderd te gaan en ik ken Dealey Plaza, waar het drama zich voltrok, inmiddels als mijn broekzak. Als destijds op 22 november niet de uitzending van *Bonanza* was komen te vervallen ten gevolge van de aanslag, was het drama nooit zo dichtbij gekomen. Dan zou 1963 voor mijn kinderbrein in de eerste plaats getekend zijn door een voorval in de keuken van mijn tante in Bloemendaal. Deze tante, waar we enkel op hoogtijdagen aanlegden, was relatief welgesteld, ze had het beter dan wij. Mijn vader had een brommer, zij een auto en tot mijn verbijstering ook een kleurentelevisie, want bij aankomst op Eerste Kerstdag zag ik van buitenaf al dat het tv-scherm vrolijk blauw, geel en groen kleurde. Later bleek dat verschijnsel veroorzaakt door een driekleurig folie dat voor de beeldbuis geplakt was, maar de toon was gezet.

Voor het Bloemendaalse kerstdiner waren we met drie generaties uitgerukt: mijn oma, mijn vader en ik. De Pepsels, de pinda's en de leverworst stonden al klaar voor bij de kerstborrel, die voor

veel van de aanwezige ooms bestond uit glazen *Ashbach Uralt*. Ze werden getapt uit een enorme fles die in een gesmede kandelstandaard naast de haard geparkeerd was. De roker kon kiezen uit diverse sigarettenmerken, verdeeld over een aantal groene glaasjes rond een zware zilveren tafelaanstecker. Gert Timmerman zong *Nimm deine weisse Gitarre*. Er stond haas op het menu en ik was heel nieuwsgierig hoe die eruit zou zien, zouden de oren ook geserveerd worden? Het was in elk geval een heel ander avontuur dan de kip die thuis op het menu gestaan zou hebben.

Voor de kinderen was er cola in flesjes. Ook al een groot verschil met thuis, waar we soms een grote fles hadden die weliswaar een week meeging, maar waaruit op dag twee de prik al verdampst was. Zo'n flesje voor jou alleen en de mogelijkheid om naar believen een tweede of derde open te maken, gaf een ongekend overdadig Kerstgevoel dat het allemaal niet op kon. Net toen Trini Lopez *If I had a hammer* had ingezet, werd zijn inleidende *ooh hooh ooh hooh* overstemd door een rauwe schreeuw uit de keuken. De gesprekken vielen abrupt stil, terwijl mijn grootmoeder in de deuropening verscheen en een hartgrondig

'gatverdamme' riep, met in beide mondhoeken een bruinig straaltje. Ook ik was behoorlijk geschrokken, ik kende haar als lief en kalm, wat kon er gebeurd zijn? Mijn tante beende kordaat de keuken in en kwam alweer snel terug met de onthutsende ontknoping: er had een colaflesje met hazenbloed op het aanrecht gestaan en mijn oma die

een broertje dood had aan verspilling, had het flesje aan de mond gezet in de overtuiging dat een van de kinderen z'n cola in de steek had gelaten.

Er was een niet recht te buigen knik in de avond gekomen. De haas is voor mij sindsdien met het incident verbonden gebleven, pas veel later begreep ik dat het hazenbloed voor een kostbare verrijking van de saus kan zorgen. En nog weer veel later ontdekte ik dat er ook meer alledaagse haasrecepten zijn zonder bloed.

Hazenpeper alias *civet de lièvre* bijvoorbeeld, zoals Adriaan van Raab van Canstein het maakte in *Le Hollandais*:

- 1 haas (of hazenbout/schouder)
- Rode wijn (extra voor het stoven)
- Spekblokjes
- Whisky of cognac om te flamberen
- Ui, wortel, knoflook, selderij
- Laurier, jeneverbes, kruidnagel
- Boter, bloem (voor bruine roux)
- Champignons
- Zout, peper en azijn

Zet het vlees een nacht in rode wijn. Bak het spek uit in en bak in dezelfde pan de stukken haas rondom bruin. Flambeer met whisky of cognac.

Ui, wortel, selderij en knoflook kort bakken. Vlees + marinade + kruiden toevoegen en 2-3 uur zacht laten sudderen. Maak in die tijd de bruine roux van gelijke delen boter en meel. Haal daarna het vlees van het bot en doe het terug in de saus. Champignons toevoegen. Bruine roux toevoegen tot er een lichte binding ontstaat en op smaak brengen met zout, peper, klontje boter en een scheutje azijn.

De QR-code brengt je bij het filmpje waarin Adriaan het zelf allemaal laat zien. De moord op Kennedy zie ik pas sinds dit jaar in een heel ander daglicht.

ILLUSTRATIE CHATGPT40

Save the date! Zondag 15 maart 2026

Bridgetoernooi om de Henk Kersting-beker

Henk Kersting, journalist en directeur van Associated Press, was volgens de overlevering de aardigste en langstzittende voorzitter die De Kring ooit heeft gehad. De toernooibeker is allang zoek en moet dan ook worden beschouwd als een symbolisch eerbetoon aan deze ooit zo geliefde, bridgende voorzitter. Kring-bridgers, komt allen! Maar ook niet-Kring-leden zijn van harte welkom om mee te spelen. Dus nodig vrienden en bekenden uit. Nadere informatie over aanmelding zowel voor deelname als eten na afloop zal in de komende Nieuwsbrieven van De Kring en op de website verschijnen.

Henk Kersting (1905-1993), voorzitter van De Kring van 1958 tot 1973, geportretteerd door Peter van Straaten op Kasteel Groeneveld.

AYAL PINKUS

Geen lift, geen trap, maar een Kringkanon!

KRINGARCHIVARIA

Tekening op bierviltje van Jan Cremer uit 2010.

Save the dates!

Een kleine selectie uit de rijke programmering van De Kring in de komende maanden:

- JANUARI
- Zondag 4:

Nieuwjaarsborrel & Captain's Dinner – 17:00 uur
- Maandag 12:

YAA Artist Talk | Filmacademie: Darya Andijan – 18:00 uur
- Zondag 11:

Koken op Zondag *start van het seizoen* – 16:00 uur
- Donderdag 15:

Verhalenkring – 20:00 uur
- Vrijdag 30:

Litteraire Salon – 18:30 uur
- FEBRUARI
- Vrijdag 6:

Nieuwe ledenborrel + Club Kring – 19:00 uur
- Dinsdag 10:

Lezing | BinnenKring Historie – 18:30 uur
- Donderdag 12:

Wetenschap | Leo Kouwenhoven – 19:00 uur
- Maandag 16:

Chris Muller Bigband – 20:30 uur
- Donderdag 19:

De Divan – 18:00 uur
- Woensdag 25:

MuseumKring – 18:30 uur
- MAART
- Donderdag 5:

Wetenschap | Jose van Dijk – 19:00 uur
- Woensdag 11:

DesignKring – 19:00 uur
- Zondag 15:

Henk Kersting Bridge Drive – 13:00 uur
- Woensdag 25:

MuseumKring – 18:30 uur
- Vrijdag 27:

Diner + inleiding + voorstelling Ivanov door Studio Antigone – 17:30 uur
- APRIL
- Vrijdag 3:

Cocktails + Dansen op Vrijdag met DJ Maestro – 21:00 uur
- Donderdag 9:

Introborrel + Vroege Vogels – 18:30 uur
- Donderdag 9:

Wetenschap | Rob de Wijk – 19:00 uur
- Maandag 13:

SEC Lezing – 18:00 uur
- Donderdag 16:

De Divan – 18:00 uur

Check altijd www.kring.nl en/of de Nieuwsbrief voor de actuele programmering en de tijden.

De Kringkrant wordt gemaakt door **Ad Fransen** (hoofdredactie), **Karin Kallenberg**, **Tjadine Stheeman** (redactie), **Jeroen Koolbergen** (eind- en beeldredactie), en **Jaap van der Zwan** (basisontwerp en bladschikking).

Aan dit nummer werkten mee: Marguerite Berreklouw / Tom Blomberg / Jacqueline Cramer / Arno Dieren / Eva Gans / Carlo Grift / Gijsbert Hanekroot / Ronald Hoeven / Joost van Hövell / Marleen Huysman / Gerrit de Jager / Tim Janssens / Frans-Joseph Joordens / Nico Koster / Gabriël Kousbroek / Leo Kouwenhoven / Santje Kramer / Joost Nijsen / Marjoleine Oppenheim / Annemarie Oster / Ayal Pinkus / Reid, Geleijnse & Van Tol / Jeanine Reuver / Olga Schnitker / Annephine van Uchelen / Tim Vergouw / Thessa van der Voort / Hans Vos / Jeroen Zonneveld

De redactie behoudt zich het recht voor om aangeboden artikelen of ingezonden brieven te weigeren, te redigeren en/of in te korten. Deadline kopij voor het nummer van april 2026: 15 maart 2026 Bijdragen naar ad.fransen@planet.nl en jeroen.koolbergen@xs4all.nl.

De Kringkrant is een uitgave van **Vereniging Sociëteit De Kring** Kleine-Gartmanplantsoen 7-9 1017 RP Amsterdam Telefoon 020-623 69 85 Email: info@kring.nl Website: www.kring.nl

Openingstijden: Maandag t/m donderdag 16.30 tot 01.00 uur Vrijdag 16.30 tot 03.00 uur Zaterdag en zondag uitsluitend op afspraak. Het restaurant van De Kring is geopend van maandag t/m vrijdag vanaf 18.00 uur. In het weekend uitsluitend op afspraak.

Zusterclubs: Internationaal Perscentrum Nieuwspoort, Den Haag Pulchri Studio, Den Haag (tonen van Kring-ledenpas is voldoende)

The United Arts Club, Dublin The Scottish Art Club, Edinburgh Glasgow Art Club, Glasgow The Foreign Correspondents Club, Hong Kong The Groucho Club, Londen (bel eerst met De Kring of email naar administratie@kring.nl)

Druk: Rodi Rotatiedruk, Diemen **Afwerking en verzending:** Nic. Oud, Heerhugowaard **Oplage:** 2000 exemplaren.

De Kringkrant wordt per post toegestuurd aan de leden van Sociëteit De Kring en is niet in de handel. De redactie heeft waar nodig alle mogelijke moeite gedaan om de rechthebbenden van het gebruikte foto- en illustratiemateriaal in deze krant te achterhalen. Wie niettemin meent rechten te kunnen doen gelden op enig materiaal kan contact opnemen met jeroen.koolbergen@xs4all.nl.

